
JOAN J. PONSODA & CARLES SEGURA

**UNA ALTERNATIVA TRIPARTIDA:
LA VARIETAT TRADICIONAL, LA
VARIETAT ESTÀNDARD CATALANA
O LA VARIETAT ESTÀNDARD
ESPANYOLA¹**

La finalitat darrera d'aquest treball és la de fer una primera ullada als efectes ocasionats per la presumpta normalització lingüística que està duent-se a terme al País Valencià. No pretenem, però, esbrinar l'adveniment de noves normes d'ús ni tampoc detectar la modificació de les que hi havia. Es tracta, en canvi, de veure quin o quins models de llengua predominen en la població, especialment l'escolar. Analitzarem alguns dels canvis lingüístics que hi ocorren, cosa que ens permetrà d'anar paint les tendències que s'albiren en els parlants més jòvens, alguns dels quals, per primera vegada en la història, reben totalment o parcialment ensenyament en valencià. Seria, doncs, un primer pas cap a l'assumpció del que podria ser el valencià del futur. Per una altra banda, seria un aspecte a tenir present si volguéssim iniciar mesures per pal·liar o redreçar alguns d'aquests canvis, almenys en part i en els punts que valguen realment la pena.

Evidentment hem de partir de l'existència d'un procés normalitzador del valencià encetat fa uns anys. No ens plantejarem si la manera de dur-se a cap és la més adequada. Advertirem, en canvi, de la importància dels dos canals per on es vehicula bàsicament aquesta normalització: l'ensenyament i els *mass media*, sobretot la televisió. I això perquè són els dos mitjans que poden oferir directament un o diversos models de llengua. L'arribada d'aquesta regulació lingüística a la massa poblacional en general, i a l'escolar en particular, fa aconsellable, després d'uns anys de rodatge, un estudi que

(1) Aquest article es troba inserit dins el projecte d'investigació núm. 154.885, subvencionat per la Conselleria de Cultura, Educació i Ciència de la Generalitat Valenciana.

analitze l'acceptació o el rebuig de la norma, o, si es vol, del model de llengua transmès. Així, una vegada coneguts els trets que s'accepten amb més o menys facilitat i els que es rebutgen, hom podria replantejar aquelles qüestions de l'estàndard que es considerassen oportunes.

També hem de tenir present un element molt important en la demografia valenciana i relacionable directament amb el model lingüístic: el gran pes de la població castellanoparlant, ja siguen immigrants, ja siguen valencians autòctons castellanitzats (deixem de banda el grup castellanoparlant de les zones històricament no catalanoparlants). Si la normalització lingüística tingués la pretensió d'assimilar tot o part d'aquest grup, això produiria probablement un canvi en la llengua de la massa poblacional. Recordem, com a fenomen comparatiu, que l'apitxat de les comarques centrals valencianes podria ser el resultat d'un procés d'assimilació històrica d'aragonesoparlants. Aquests hi degueren deixar una petjada molt remarcable. Així les coses, si per parlar català cal que ho fem tots inexcusablement d'acord amb la normativa, podria ser que no anàssim del tot encertats: potser caldria fer-hi alguna concessió.

El nivell d'acceptació del model estàndard depén també d'altres factors. És sabut que les normes d'ús lingüístic se sotmeten a d'altres de conducta social. El fet que un infant o adolescent opte o no per una forma lingüística determinada va lligat, entre altres coses, a l'actitud que té aquesta població jove envers la llengua que fa servir i envers els models que hom li ofereix. També a la situació demogràfica i a la vitalitat etnolingüística que el valencià té en cada àmbit; al nivell quantitatiu d'exposició de l'individu a aquest model de llengua; o bé, a la qualitat d'aquesta exposició. Cal ser conscients, però, que la disjuntiva bàsica es troba sovint en el fet d'utilitzar el castellà o el valencià en segons quina situació. No obstant açò, ara ens interessa estrictament quina forma tria l'individu quan prèviament ja ha triat el valencià com a ferrament de vehiculació del seu pensament o de la seua necessitat comunicativa.

Per a fer l'anàlisi del model de llengua dels escolars hem elaborat una enquesta que inclou aspectes tant fonètics, com morfològics i lèxics. Han respost aquesta enquesta informants de les comarques del districte universitari d'Alacant. Partint del coneixement dialectal d'aquesta zona, calia descobrir com es comportava cada solució en segons quin grup social, tenint en compte no solament l'edat sinó també, en el cas dels infants i adolescents, el tipus d'escolarització: vehiculada exclusivament en castellà, on el valencià només és una assignatura, o bé vehiculada totalment o majoritària en valencià. D'altra banda, també en aquest grup, calia tenir present l'origen lingüístic de cada individu: si tenien el valencià o el castellà com a L1, és a dir, com a llengua familiar.

SCIPEDIA

Register for free at <https://www.scipedia.com> to download the version without the watermark

1. NORMALITZACIÓ I NORMATIVITZACIÓ: «LA FORMA EN FUNCIÓ DE L'ÚS I L'ÚS EN FUNCIÓ DE LA FORMA»²

Perquè l'anàlisi que pretenem dur avant adquireasca sentit i per dotar-la d'una finalitat no solament descriptiva sinó també explicativa i pràctica, considerem que és important remarcar l'establiment de relacions entre el procés normalitzador i el procés normativitzador. Malgrat que aquest darrer estiga ja bastant estabilitzat, potser aniria bé que hi acceptàssem un cert grau de mobilitat i de reajustament. Una llambregada a la situació de la llengua i de la normativa, sobretot en el desenvolupament de la vida escolar, podria ajudar-nos a veure les coses amb major claredat. Per una altra banda, tampoc no seria insensat pensar que la normalització –o si més no el paper de l'escola en l'adquisició de competència lingüística per part dels estudiants– fos, almenys, un xic més fàcil si tenim en compte aquest aspecte: si sabem que el betacisme, posem per cas, és un fenomen quasi general, potser interessaria estalviar energies per combatre'l i esmerçar-les en altres activitats més directament vinculades amb l'adquisició de fluïdesa, per exemple. Així, mentre que la normalització pot revertir en la millora del domini d'alguns aspectes de la normativa, la no rigidesa d'aquesta pot afavorir l'èxit en l'adquisició de la competència lingüística en valencià i, de retruc, afavorir també la normalització.

X. Lamuela (1984:73) defineix codificació com a «unitat formal, a la qual s'arriba reduint la variació a fi d'obtenir la màxima eficàcia comunicativa: d'una banda es fixa la selecció lèxica i gramatical que eviti els inconvenients de la concurrència de formes». Aquesta etapa, sobretot pel que fa a l'ortografia, fa temps que el català la té, en general, àmpliament superada. La selecció lèxica i gramatical ha estat bastant unitària, però sí que ha mantingut diverses formes concurrents, sobretot morfològiques, que han donat la base per a la creació de tres paraestàndards, coincidents amb les tres grans àrees dialectals. També hi ha tres paraestàndards orals, tot i que el seu reconeixement per part de les autoritats normatives és, a l'hora d'ara, poc explícit, malgrat algunes recomanacions ja fetes al respecte per l'Institut d'Estudis Catalans. Aquestes discrepàncies es reflecteixen als mitjans de comunicació, a la paperassa oficial i a l'àmbit escolar. Ara bé, aquestes tres varietats no són del tot compartiments estancs. El model balear no té incidències en les comarques valencianes però sí el del català central: no podem oblidar que tant la TV3 com darrerament el Canal 33 junt a un bon grapat de publicacions infantils segueixen aquest model de llengua. Per consegüent, cal constatar la presència de dos models estàndard a la societat valenciana en general: valencià i català (oriental), amb una incidència diversa.

El mateix Lamuela (pàg. 70) es pregunta: «per què un procés de normalització lingüística comporta una determinada mena d'incidència en la forma de la llengua?». Si la llengua guanya àmbits d'ús, caldrà que el model normatiu s'adapte a les noves

(2) X. Lamuela (1984: 89).

situacions i proporcione la màxima funcionalitat. També cal una anàlisi del model de llengua que adopta la població escolar perquè serveixi per a remodelar la llengua, en allò que siga necessari, i aconseguisca així de nou la màxima funcionalitat. Aconseguiríem així una actualització de la normativa, gràcies a la qual aquesta s'adaptaria, en la mesura del possible, a la situació real de la llengua actualment i no solament a les exigències de determinats àmbits d'ús.

Ara tenim la possibilitat d'entreveure els primers resultats d'aquest procés: les tendències que s'inicien en els infants, quina acceptació té el model estàndard (tant oral com escrit), quines formes són rebutjades plenament i mostren gran dificultat per a ser recuperades, quines altres poden tenir viabilitat i quines són les que s'escolen més ràpidament en el parlar habitual, en què cal esmerçar més esforç i en què cal superar les diferències o les concurrències de formes acceptades per la normativa per a cada subestàndard. Tal vegada, caldria rebutjar algun sentimentalisme: la situació del català, en general, probablement no està per a plorar per la pèrdua d'un dialectalisme. Aniria bé, doncs, conèixer aquests canvis perquè açò ens ajudaria a ser més indulgents en certs aspectes i, a la vegada, més estrictes en d'altres. I diem açò apuntant sobretot cap a l'àmbit escolar. El model de llengua d'un mitjà de comunicació és, si es vol, relativament fàcil de controlar. El que no és tan fàcil és assumir el paper dels ensenyants que han de servir de model i han d'intentar millorar l'expressió de l'alumnat. Sovint l'educador es troba un xic desorientat quant a les formes que creu que són «bones» o «dolentes», són més o menys recomanables, i de vegades gasta energies en qüestions

Register for free at <http://www.scipedia.com> to download the version without the watermark

2. LES VARIETATS VALENCIANES, L'ESTÀNDARD CATALÀ I L'ESTÀNDARD CASTELLÀ

Per comprendre amb més facilitat les discrepàncies que mostra el parlar del jovent en relació amb el dels ancians, cal tenir presents els models lingüístics a què es troba exposat cada grup. Ara bé, no ens hem d'enganyar; cal advertir que sempre hi ha hagut diferències lingüístiques intergeneracionals: els canvis fonètics, la pèrdua o el guany de vocabulari, les modificacions morfològiques, són fenòmens històrics que s'han anat desenvolupant en els diversos grups socials, molt perceptiblement i amb una transcendència important per a la llengua, entre diferents generacions. No és moment de descriure els fonaments del canvi lingüístic, però cal que ens adonem que aquest canvi és modelat per uns factors, que no sempre són els mateixos i que es presenten, en gran part, com els causants de les noves formes lingüístiques. En el moment en què s'elabora una normativa i s'empra un estàndard en àmbits que ja no són els estrictament col·loquials, s'afaiçona un nou model de llengua sovint bastant prestigiós que enceta canvis sobretot en alguns grups (generacions joves, ambients cultes, etc.).

En un tall sincrònic actual, els individus de la comunitat lingüística objecte d'aquest estudi –el sud del País Valencià–, es pot dir que posseeixen quatre models lingüístics bàsics que poden canalitzar i modelar sensiblement la seua pròpia varietat lingüística. Per un costat, hi ha dos models en castellà i, de l'altre, dos models en català. Cap d'aquests no té la mateixa incidència i la mateixa presència en la vehiculació de la comunicació de cada individu. La via bàsica d'arribada dels models en castellà és al terreny dels mitjans de comunicació de masses, que aporten un model més o menys diversificat d'estàndard de l'espanyol, tant oral com escrit. Aquesta primera via d'entrada pot afectar aproximadament de la mateixa manera tots els parlants d'aquesta comunitat: tothom amb més o menys facilitat hi pot accedir; només s'hi estableixen diferències de grau individuals: l'individu pot triar o no sobre un ventall de possibilitats ben ampli que ofereixen aquests mitjans. Com que les normes d'ús del valencià no han variat gaire, també el registre formal quotidià (el metge, l'advocat, etc.) poden presentar-se com a noves ocasions de presència del castellà estàndard en qualsevol localitat. El registre col·loquial castellà també sol aparèixer en els *mass media*, tot i que no de manera tan sovintejada. Aquest nivell, en canvi, sí que pot tenir una incidència gran en àmbits molt castellanitzats o amb molta immigració.

Per una altra banda, també hi ha, fonamentalment, dos models en català: l'estàndard (en les seues dues modalitats subestàndards: valencià i català central), el qual té com a mitjans de difusió bàsics (i no de manera íntegra) dues o tres cadenes de televisió, alguna ràdio o altra i part de l'ensenyament; i el valencià que apareix al registre col·loquial dels valencianoparlants.³

Centrant-nos en els escolars, disseccionem una mica més la distribució d'àmbits d'aparició de cada model:

a) El valencià col·loquial –l'estat dialectal rebut– té una presència molt diversa tot depenent d'on establim el punt d'indagació. El grau d'exposició d'un infant o d'un adolescent al valencià col·loquial és molt diferent segons la localitat. De manera general, a Alacant, Elx, Benidorm (o València), aquest grup no té gaires possibilitats de sentir aquesta varietat, fora, en el millors dels casos, de l'ambient exclusivament familiar. A la resta de localitats, i de manera gradual, va augmentant aquesta presència fins al punt de ser, en localitats més petites, gairebé omnipresent en la vida quotidiana.

Aquest contacte és molt important perquè el nivell d'acceptació d'algunes innovacions que aportaria l'estàndard respecte de la seua varietat col·loquial pot dependre en gran mesura d'aquest aspecte. Per exemple, la forma normativa del present de subjuntiu *faça* encara és ben viva entre les generacions ancianes, i per tant aquest referent pot servir perquè es reintrodueix amb més facilitat i es deixen de costat formes més modernes esteses en la parla dels més joves. Per contra, el fet de partir de *faja*, de vegades, pot representar un obstacle per a l'acceptació de la forma normativa; els costums lingüístics arrelats en la parla són difícils d'eradicar; en canvi, la superposició de formes molt diferents és relativament fàcil d'introduir. Així, per exemple, a un

(3) Aquesta incidència té molta variació segons les localitats; més avant donarem les xifres de la presència del valencià al llarg de la nostra zona d'estudi.

castellanoparlant, li és indiferent *a priori* fer servir *faça* o *faja*, quan la seua forma pròpia és *haga*; en canvi, per a un valencianoparlant que utilitze habitualment *faja* li podria resultar més treballós superposar la forma normativa. La nostra anàlisi desvetllarà alguna llum en aquest respecte.

b) L'estàndard català –fonamentalment en els seus dos subestàndards valencià i català central– els pot arribar per diversos canals: per un costat les televisions (TV3, Canal 33 i molt parcialment Canal 9); en segon lloc, pels mitjans de comunicació escrits, amb una força relativa entre els més jòvens; i per últim, l'àmbit escolar.

Però, és aquest, l'escolar, l'àmbit més important on els infants i adolescents entren en contacte amb l'estàndard (sobretot en la seua variant valenciana). No és, però, una situació uniforme. Bàsicament hi ha dues circumstàncies escolars ben diferents en relació a la presència del valencià. Per un costat, hi ha els alumnes que pertanyen a una línia en castellà (d'ara en avant LC), on l'ensenyament es vehicula únicament en castellà i el valencià només té presència com una assignatura d'unes tres hores setmanals de classe. D'altra banda, hi ha l'anomenada línia en valencià (LV), on es vehicula tot o gran part de l'ensenyament en valencià. Així el grau d'exposició a la llengua normativa variarà substancialment segons en quin entorn escolar es trobe inserit l'individu.

c) Per últim, on senten aquests grups de població el castellà estàndard? Pel que fa als mitjans de comunicació, en almenys cinc canals de televisió, en gairebé totes les emissores de ràdio i en gairebé tota la informació escrita. En l'ambient escolar depèn de la situació escolar que esmentàvem al paràgraf anterior: oscil·la, doncs, des de la presència gairebé absoluta a la presència en només algunes assignatures. En l'ambient quotidià, i en relació ara fonamentalment amb el castellà col·loquial, depèn de les circumstàncies locals: a les ciutats esmentades adés, la freqüència d'aquesta varietat és molt elevada, a les localitats més petites, el fet de sentir castellà col·loquial és més aïna una raresa.

Vistos els agents que poden participar en la modelació de la llengua de cada individu i dels àmbits on tenen presència, hem de considerar quin grau d'influència hi poden exercir: essencialment la televisió i l'escola poden produir canvis en les pràctiques lingüístiques dels individus? Poden contribuir eficaçment en el redreçament de la llengua? Als dos apartats següents, indicarem sumàriament el grau de repercussió que, en general, aquests dos mitjans poden tenir en la societat i, per consegüent, en la llengua.

3. ELS MITJANS DE COMUNICACIÓ DE MASSES

G. Kremnitz (1993: 64) escriu «la majoria dels processos de normalització i de substitució que coneixem avui es poden perseguir a través de moltes generacions o segles. [...] La societat moderna dels mitjans de comunicació no sembla tenir efecte tan ràpidament com ho pensem nosaltres com a observadors directes».

Té raó? Segurament depén de les circumstàncies. Si la situació lingüística és estable i no hi ha conflicte lingüístic, la pretensió de modificar alguna cosa des dels mitjans de comunicació ens sembla bastant difícil i lenta. En canvi, en situacions de conflicte lingüístic i, sobretot, d'un avançat estat de substitució lingüística, la percepció dels que volen normalitzar i redreçar la llengua és que hi juguen un paper fonamental.

En general, en una situació feble qualsevol, una acció, per insignificant que semble, pot produir efectes ràpidament i, en aquest cas mirant-nos la situació sociolingüística en què ens trobem, certament feble i inestable, els mitjans de comunicació que posseïm, els quals no es pot negar que tenen molta capacitat d'atracció i molta potència de convicció, podria ser que la seua participació fos, fins i tot, decisiva. De fet, T. Mollà (1991) comenta que per demostrar que el català és una llengua funcional, que en definitiva és l'única manera de generalitzar-ne l'ús, els mitjans de comunicació tenen un paper fonamental: per un costat pel fet de ser portadors de legitimació social de l'idioma, i per l'altre com a agents generadors d'ús i de les actituds i expectatives positives. Però arriba més lluny, els considera agents bàsics de la socialització i, per tant, de la cohesió dels grans grups; d'altra banda, generen un univers informatiu i simbòlic col·lectiu que esdevé factor integratiu –o desintegratiu– de les comunitats lingüístiques; en tercer lloc, són la millor garantia de control social –i sociolingüístic– o els millors agents del seu canvi; i són, per acabar, el millor factor de combat o de popularització de prejudicis.

Per alterar les actituds i per poder-se remodelar la llengua, cal que la massa poblacional se senta identificada amb el que mostren aquests mitjans. Si no, només aconseguim un rebuig, i precisament a les comarques valencianes hi ha certs problemes quant a la identificació amb les televisions catalanes i, concretament a les comarques del sud almenys, també n'hi ha amb la televisió valenciana.

Així doncs, creiem que és lícit conferir-los una capacitat de canvi important, tant de les actituds com de les formes lingüístiques, però perquè siguem eficaços cal que siguem capaços d'atraure, per la seua qualitat, per la seua originalitat, o pel que siga. Comprovarem després si és observable algun canvi lingüístic en la població que puga ser identificable com a provinent d'aquests mitjans.

4. L'ENSENYAMENT I EL REDREÇAMENT LINGÜÍSTIC

Ja hem dit que l'àmbit escolar és el mitjà on la varietat estàndard té el canal més ample de divulgació en la població infantil i juvenil. De fet, més avant ho podrem comprovar ja que la majoria dels canvis encetats que s'orienten cap a una relativa assumptió de les formes normatives, sembla que són promoguts des de l'escola, sobretot per la llengua escrita.

Per una altra banda, el paper de l'ensenyament en la promoció de l'ús del valencià creiem que té limitacions importants. Primer perquè, en el millor dels casos, els

alumnes acabarien l'escolarització amb un bon coneixement del valencià i del castellà, almenys el suficient com per a, com diu J. Tió (1991), tenir una grau elevat de llibertat a l'hora d'escollir quina ha de ser, de debò, la *seua* llengua. Aquest assoliment, sens dubte fonamental per a la normalització del català, no garantiria que els individus escollissen el valencià com a llengua d'ús. Així doncs, el paper de l'escola és indispensable però no suficient. Escola i normalització tenen, comptat i debatut, una connexió indestruïble però parcial. La qüestió és que ens sembla que l'escola, a l'hora d'ara, no garanteix ni tan sols el coneixement igualitari de les dues llengües, perquè, lògicament, hi compten altres factors extraescolars, sociolingüístics.

Pel que fa a l'aspecte formal de la llengua, l'escola planteja un grapat d'interrogants. Per exemple, no coneixem amb exactitud quin model de llengua transmeten els docents als alumnes. Pel que fa a l'escriptura, els llibres de text són fets generalment al País Valencià i, per tant, tenen preeminència absoluta les formes del paraestàndard valencià (*jo porte, tu cantares, xicotet, que ell diga*, etc.); de tota manera, caldria fer un estudi aprofundit sobre el model de llengua que ofereixen els llibres de text i d'altres materials escolars. La penetració de material provinent de Catalunya, confeccionat sota les directrius del paraestàndard oriental, tot i que és minsa, arriba a ser present a les biblioteques escolars.

5. ELS ESCOLARS I L'ÚS DEL VALENCIÀ A LES COMARQUES DEL SUD

Register for free at <https://www.scipedia.com> to download the version without the watermark

Malgrat que hem especificat que aquest treball no se centra en les relacions que s'estableixen entre l'ús o la forma de la llengua i l'actitud envers aquesta que tenen els joves valencians, creiem que és convenient fer alguna reflexió sobre aquesta qüestió. Així doncs, dedicarem unes línies a fer una aproximació sumària tant a l'actitud de la població jove envers l'ús del valencià com a la proporció d'immigració o d'autòctons castellanoparlants en la zona del districte universitari d'Alacant. Per al primer punt, només presentarem unes reflexions comparatives a partir de treballs duts a terme en altres zones. Pel que fa al segon punt, aportarem algunes dades que ens proveeix el Cens de 1991 en relació a les preguntes sobre coneixement del valencià.

E. Boix (1993: 203 i ss.) conclou amb les afirmacions següents en relació amb les actituds i la situació dels estudiants barcelonins:

«La majoria de joves [...], si es troba en un context favorable, convergeix amb la llengua de l'altre grup –català o castellà. [...] En contextos favorables al català, [...] noves normes d'ús favorables a l'ús del català competeixen amb la tradicional de convergència generalitzada cap al castellà».

Sembla, doncs, que es perfila un incipient canvi en les normes d'ús a favor del català. D'altra banda, la competència lingüística i, sobretot, la identitat etnolingüística dels

parlants són els dos factors fonamentals que afavoreixen la persistència o el canvi de les normes d'ús lingüístic en els joves barcelonins. Encara reproduïrem algunes reflexions més del mateix autor:

«Una tercera part dels joves castellanoparlants de l'antiga àrea metropolitana de Barcelona encara *no pot* triar realment el català perquè les seves posicions socials no els permeten ni aprendre'l ni usar-lo efectivament». «Per a aquests joves triar la llengua aliena al grup propi no vol dir trair-lo». «Triar-ne una o altra els permet *adaptar-se* a un ambient castellanoparlant o a un altre catalanoparlant». «Adaptació, però, no equival a *integració*». «El predomini del grup castellanoparlant [...] fa molt difícil que es creïn suficients situacions socials d'intersecció entre la població catalanoparlant i la castellanoparlant. La manca d'aquesta intersecció social fa més probable l'estabilització d'una identitat *castellano-espanyola* enfront d'una identitat *catalana*». «Els joves que he estudiat, com els estudiants de secundària de Sabadell (Erill *et al.* 1992), semblen experimentar una imperiosa necessitat de defugir la conflictivitat». «Per a la majoria d'aquests joves, doncs, és força indiferent que se'ls dirigeixin en català o en castellà».

Més prop, ja dins el País Valencià, A. Ferrando *et alii* (1989) fan un estudi sobre l'ús del valencià i les actituds lingüístiques a Castelló de la Plana. Aquests autors conclouen que l'actitud amb vista a aprendre la llengua i a rebre els mitjans de comunicació en valencià és, en general, positiva, però ho és més en els sectors de joves que conserven millor la llengua. Així doncs, és més o menys proporcional l'actitud positiva amb el grau elevat d'ús del valencià. Ara bé, com que la immigració, per la seua llunyania a considerar el valencià com a «cosa pròpia» i la població autòctona castellanitzada augmenten, també augmenta l'actitud negativa o, si més no, indiferent cap al valencià. Les dades que donen Cano i Baldaquí (1994: 289 i ss) referides a estudiants de l'Escola de Magisteri d'Alacant corroboren en bona mesura aquestes conclusions.

És semblant la situació sociolingüística del valencià a les comarques del sud? Les poques dades que tenim apunten cap a una resposta positiva. Cal, però, tenir en compte que aquestes comarques són força heterogènies, amb zones de grans masses d'immigrats i autòctons castellanitzats, i d'altres amb un grau molt elevat de fidelitat a la llengua i amb poca immigració. De tota manera, no seria gaire agosarat pensar que s'hi estigués congriant un canvi positiu envers l'ús del valencià però que en part es contraresta amb l'actitud d'alguns immigrants i amb la deserció lingüística d'alguns autòctons. Açò resulta bastant evident a les comarques més meridionals (Baix Vinalopó, Valls del Vinalopó, Alacantí).

Pel que fa a l'aspecte demogràfic, aquestes comarques compten amb vora 1.300.000 habitants. D'ací, podem obviar les zones castellanoparlants: ens en queda menys d'un milió (vg. Figura 1).

Població de la província d'Alacant

Total: 1.243.543 hab.

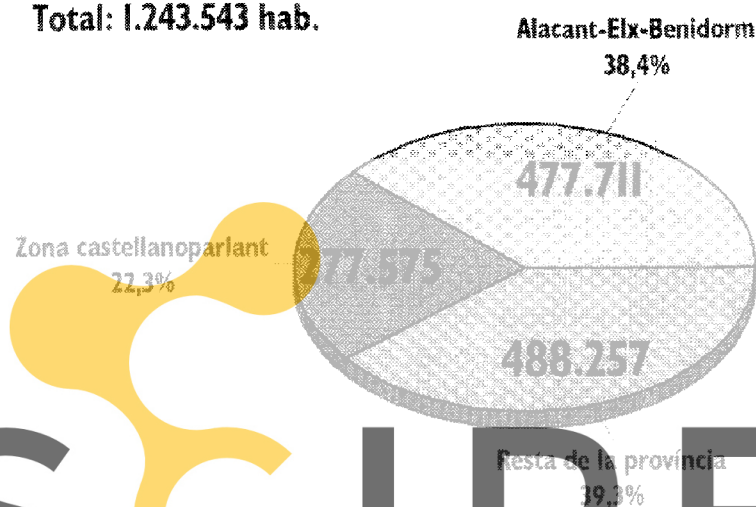

Figura 1

Si sumem la població de totes les localitats on hi ha menys d'un 50% de valencianoparlants (segons el cens del 1991), només entre Elx, Alacant i Benidorm hi ha prop de mig milió de persones. És a dir, pràcticament la meitat de la població de la nostra subcomunitat lingüística viu en tres ciutats on el valencià té una situació relativament semblant –entre el 23'5% de valencianoparlants d'Alacant, el 28'1% de Benidorm i el 36'4% d'Elx. A aquestes poblacions cal afegir les següents:

Menys de 50%		Entre 50% i el 70%		Entre el 70% i el 75%		Més de 50%	
Iàfàs	19.2%	Xàbia	55%	Onil	70.5%	Monòver	80.1%
Calp	33.7%	Novelda	60.1%	el Pinós	71.5%	Castalla	80.2%
Petrer	34%	la Vila Joiosa	61.8%	Crevillent	71.6%	Callosa d'en S.	84.3%
Sant Joan	35.7%	Santa Pola	67.1%	Alcoi	72.5%	Banyeres de M.	86.4%
Sant Vicent	37.1%	Altea	67.6%	Xixona	73.5%	Cocentaina	89%
Guardamar	41.9%	Dénia	68.2%			Muro del C.	89.6%
el Campello	44.2%	Benissa	68.3%			Pedreguer	89.7%
Mutxamel	46.8%					Gata	93.8%
Ibi	47%					Pego	95.8%
135.977 hab.		115.990 hab.		104.216 hab.		68.296 hab.	

La resta de la població fins a un milió (prop de 70.000 persones) viu dispersa en diverses localitats menors de 5.000 hab. amb un percentatge de valencianoparlants que sol sobrepassar el 80%. En la figura 2 oferim gràficament els resultats de la taula anterior amb percentatges.

Resta de la província d'Alacant Exclosos Alacant, Elx i Benidorm

Total: 418.639 hab.

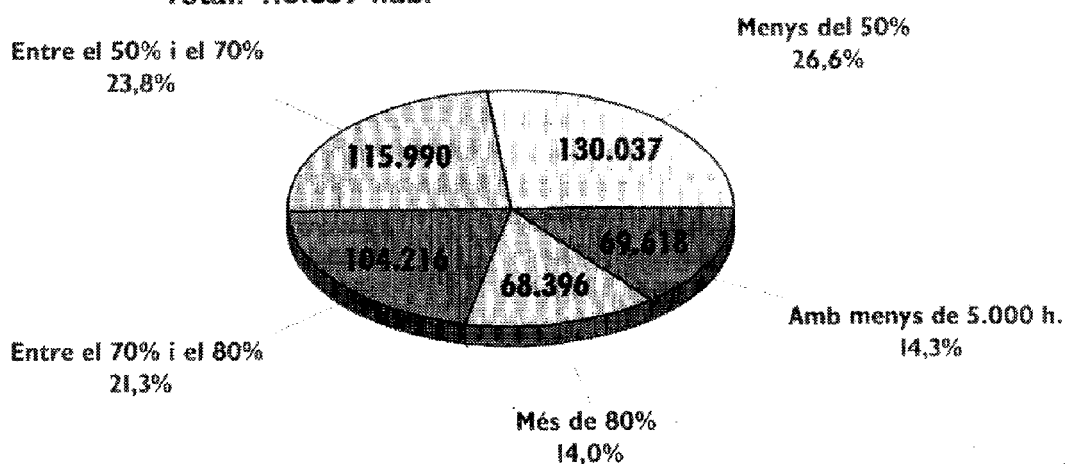

Figura 2

Davant d'aquestes dades, tant pel que fa a les actituds com a la demografia, què podria haver-hi de comú entre els jòvens barcelonins i els valencians? Potser la «imperiosa necessitat de defugir la conflictivitat»? Potser un incipient canvi en les normes d'ús com adés insinuàvem. E. Boix (1993: 203 i ss.) afirma que «el context demogràfic i les pautes culturals més generals afavoreixen el domini del castellà en les relacions interpersonals. Les normes d'ús tradicionals de convergència cap al castellà han estat substituïdes, però amb un context sociolingüístic que fa sovint innecessari haver de triar el català per a la majoria de població de primera llengua castellana i que fa més còmode continuar triant el castellà per a la població de llengua catalana». Aquest deu ser segurament el panorama genèric a les nostres comarques. Per a les ciutats i localitats importants des del punt de vista demogràfic (que al cap i a la fi aglutinen la majoria de la població fins i tot, en alguns moments i per a algunes activitats, la de localitats properes on el valencià té encara una vitalitat etnolingüística relativament alta o molt alta) deuen ser vàlides les conclusions d'E. Boix. El pes demogràfic dels castellanoparlants, com ocorre a Barcelona, és en general massa alt, l'actitud de molts d'aquests grups al·lòctons, la comoditat dels autòctons, el rebuig de la conflictivitat, són factors que juguen en contra del valencià.

6. LA LLENGÜA A LES COMARQUES DEL SUD: ESTAT DIALECTAL REBUT

Si volem conèixer les diferències lingüístiques entre generacions cal que descrivim les característiques i trets dialectals de cada comarca en la generació dels avis. Aquest estudi, el de l'estat dialectal rebut, és l'estrat que ha interessat els dialectòlegs des de sempre. Hem de suposar, doncs, que aquests estudiosos pretenen principalment descriure el parlar d'un determinat grup d'una localitat, la generació d'avis, sobretot aquells que estiguen menys exposats a la *modernor* i, per tant, a la castellanització.

Així doncs, prenent com a base aquests estudis d'orientació plenament dialectològica i segons un grapat de magnífics treballs més o menys recents, descriurem aquest estat dialectal rebut que es compleix a la perfecció en la generació dels AVIS, gairebé completament a la generació PARES i de manera bastant heterogènia entres els FILLS. Aquesta descripció la drem a cap al llarg de l'exposició dels resultats de les nostres enquestes (apartat 8) sense dedicar-li un apartat a banda i, per tant, sense agrupar-ne tota la informació. Lògicament ens interessa què han descrit en relació únicament i exclusiva als trets lingüístics que hem triat per a realitzar aquest treball.⁴

7. METODOLOGIA I DADES BÀSIQUES⁵

La variable fonamental que hem fet servir ha estat l'edat. Segons aquesta, hem establert els següents grups:

1. Generació dels *avis*: de 60 anys o més.
2. Generació dels *pares*: entre 25 i 59 anys.
3. Generació dels *fills*: entre els 9 i els 18 anys.

Pel que fa a la generació dels fills hem tingut en compte la llengua vehicular de l'ensenyament i la llengua familiar:

a) Valencianoparlants escolaritzats en Línia en Valencià (d'ara en avant VLV), és a dir, que tenen el valencià com a llengua vehicular en totes o en gran part de les assignatures.

b) Castellanoparlants escolaritzats en Línia en Valencià (CLV), normalment en un programa d'immersió lingüística.

c) Valencianoparlants escolaritzats en Línia en Castellà (VLC) de manera que només tenen el valencià com a assignatura.

Recordem que les comarques estudiades són les considerades tradicionalment com a valencianoparlants de la província d'Alacant: l'Alacantí, l'Alcoià, el Baix Vinalopó, el Comtat, la Marina Alta, la Marina Baixa i les Valls del Vinalopó.

La mostra està constituïda per 350 persones de les quals 70 són avis, 92 pares i 188 escolars. D'aquests n'hi ha segons els grups que hem considerat: a) 70 de VLV, b) 54 de CLV i c) 64 de VLC.

(4) Els treballs en què ens basem són de J. Colomina per a les comarques del Baix Vinalopó, les Valls del Vinalopó, gran part de l'Alcoià, l'Alacantí i el sud de la Marina Baixa; B. Montoya per a les Valls del Vinalopó; V. Beltran i J. Colomina per a la Marina Baixa; V. Beltran i J. Garcia Rosselló i J. Colomina per a la Marina Alta; V. Beltran per a la resta de l'Alcoià i el Comtat (aquesta darrera part mitjançant comunicacions personals) i C. Segura i Llopes per a l'Alacantí.

(5) Una part de les enquestes han estat realitzades per alumnes de 1r Cicle de Filologia de la Universitat d'Alacant durant els cursos 1994-1995 i 1995-1996, als quals agraïm sincerament aquesta aportació.

És important assenyalar que qualsevol índex de modificació de les formes lingüístiques, del model de llengua, dels grups d'escolars VLV i CLV ha de ser relativitzat, ja que el País Valencià compta actualment, segons dades de la inspecció del Servei Territorial d'Educació de la Generalitat Valenciana, amb prop de mig milió d'escolars (concretament 470.105), dels quals només uns 72.000 estan escolaritzats en línies en valencià, on s'inclouen tant alumnes valencianoparlants com castellanoparlants. Açò suposa que solament un 15% de la població escolar segueix programes de valencianització. D'aquesta manera, els índexs de canvi lingüístic que presenten els grups VLV i CLV, de moment, no poden tenir una repercussió gaire gran en el conjunt de la població. Així, doncs, el grup VLC, del qual podem conjecturar que es mantindrà més fidel als models de llengua tradicionals i, a la vegada, es trobarà més amarat de castellanismes, és el grup més representatiu de la comunitat escolar, ja que n'hi correspon el 85% de la població escolar.

Com que la mostra d'enquestats no ha estat del tot proporcional a la població de cada comarca ni de cada grup,⁶ hem fet una ponderació de les dades perquè els resultats fossin més acostats a la realitat. Tot i això, advertim que no hi ha variació substancial entre aquests resultats i aquells on apliquem directament les dades de la mostra observada. Indiquem ací els canvis fets. En el cas de la comarca de l'Alacantí, hem rebutjat la ciutat d'Alacant, ja que engloba la major part de la població de la comarca i, per contra, no hi ha dades observades.⁷

(6) Entre altres raons, no hi ha proporcionalitat dins els grups d'edat perquè el nombre d'escolars dels grups VLV i CLV és minoritari en la majoria de les localitats respecte al total de la població. D'altra banda, volíem que els grups dels ancians i el dels infants estiguessen adequadament representats. Així doncs, hem fet servir una variant del mostreig per quotes amb afixació semiuniforme.

(7) Les raons són les següents: la ciutat d'Alacant té una població escolaritzada en valencià força reduïda; per una altra banda, el grup escolaritzat en línies en valencià d'aquesta ciutat no és representatiu del parlar alacantí, ja que en part són infants fills d'immigrants, generalment de professions liberals, provinents d'altres zones valencianoparlants; la resta són fills de parees castellanoparlants que fan immersió lingüística. Per tant, els seus trets lingüístics que provenen del model tradicional no pertanyen al model tradicional alacantí. De fet, pràcticament no hi ha parelles joves alacantines que parlen en valencià als seus descendents, ni tan sols n'hi ha massa que el parlen amb els seus ascendents. (Per a la situació lingüística del català a Alacant i de la imminent substitució pel castellà vg. Montoya, 1996).

Comarca	Població	Percentatge de població explicada	Mostra observada	Mostra teòrica	Variabilitat mostrai	Percentatge de la variabilitat
Baix Vinalopó	201444	0,068009%	137	105	0,764664	76,47%
Valls del Vinalopó	63102	0,088745%	56	33	0,585992	58,60%
Alacantí	64816	0,050913%	33	34	1,021421	102,14%
Marina Baixa	100563	0,027843%	28	52	1,867742	186,77%
Alcoià-Comtat	138077	0,049972%	69	72	1,040660	104,07%
Marina Alta	75355	0,026541%	20	39	1,959380	195,94%
Mitjana		0,052004%				

Aquesta taula mostra, en primer lloc, la població real de cada comarca, excepció feta de l'Alacantí d'on hem exclòs la de la ciutat d'Alacant. El percentatge de població explicada és la raó entre la mostra observada i la població total, és a dir, el tant per cent de població que suposa la mostra observada respecte de la població total de la comarca. En tercer lloc, exposem la mostra observada, és a dir, els individus reals que han estat entrevistats. La mostra teòrica és la correcció feta a partir de l'observada perquè

esdevingués així proporcional a la població total. Per últim, les dues darreres columnes mostren la variabilitat que hi ha hagut entre la mostra observada i la mostra teòrica, que és la que hem fet servir; observem com hi ha comarques on ha calgut corregir a l'alta i d'altres a la baixa.

Al llarg de les explicacions de les taules que més avant oferirem, farem servir una ordenació que anomenem A-E, expressió resum de la sèrie A-B-C-D-E. Aquesta expressió indica l'ordenació que, a posteriori, hem pogut copsar entre els grups generacionals considerats ací segons l'índex de dialectalització-normativització.⁸ El grup A són els AVIS; el grup B els PARES; el C es refereix als escolars VLC; el D als escolars VLV i el E als CLV. Així, quan fem referència a l'ordenació A-E volem significar l'ordenació habitual segons el grau de normativització del grup generacional: com es pot suposar, els AVIS, és a dir el grup A, són els menys normativitzats i, lògicament, els més dialectalitzats; el grup E, en canvi, que correspon als escolars castellanoparlants que assisteixen a una línia en valencià, són els més normativitzats i els menys dialectalitzats.

8. RESULTATS⁹

a. Fonètica

Hem qüestionat i analitzat un grapat de fenòmens fonètics realitzats en les formes concretes següents:

i. Conservació de [v] / betacisme: [v]aca / [b]aca

El *PEOLC* accepta tant la distinció com la no distinció en l'àmbit general.

*Taula 1*¹⁰

	AVIS	PARES	FILLS	
[v]aca	96.39%	87.76%	48.56%	267
[b]aca	3.61%	12.24%	51.44%	122
	83	98	208	389

Taula 2

	VLV	CLV	VLC	
[v]aca	67.95%	8.33%	53.66%	101
[b]aca	32.05%	91.67%	46.34%	107
	78	48	82	208

Pel que es veu a les taules, el betacisme és un fenomen que s'estén ràpidament a les generacions joves. És pràcticament general entre els CLV com és lògic en parlants que no tenen aquest fonema en la seua llengua d'origen. Entre els VLC el fenomen es reparteix equitativament en la població. En canvi, l'ús del valencià com a llengua vehicular entre els valencianoparlants fa pujar una mica l'índex de no betacistes respecte als alumnes no escolaritzats en valencià.

De tota manera, el gran influx del castellà i el reforç oral dels mitjans de comunicació de masses (fonamentalment la TV3, que no fa ús d'aquest fonema; Canal 9 en fa un ús discret segons l'origen del locutor) no poden amb la diferenciació que sí

(8) Evidentment, fem referència a la coincidència de trets fonètics, morfològics, sintàctics i lèxics que els dialectòlegs han descrit en els seus treballs per a cada comarca i que considerem l'estat dialectal rebut.

(9) Indiquem si l'Institut d'Estudis Catalans mitjançant la seua *Proposta per a un estàndard oral de la llengua catalana* accepta la variació en l'àmbit general, en l'àmbit restringit o no l'accepta. D'ara en avant *PEOLC*. Ha considerat «propi de l'àmbit general qualsevol tret lingüístic vigent almenys en dos dels cinc dialectes territorials. [...] Són considerats propis d'un àmbit restringit aquells trets característics d'un determinat dialecte però proveïts de prestigi en el seu àmbit i que en conseqüència són recomanables quan la locució va dirigida a un auditori lingüísticament uniforme.»

(10) Les columnes i files amb fons negre mostren el nombre de respostes obtingudes per a cada pregunta, agrupades per grups i per variant.

que fa l'ortografia. Tot i que el betacisme no és encara general entre els més menuts, sembla que no tardaria molt a ser-ho.

J. Colomina (1985: 158-159) ja mostra com la «pèrdua de [v] no té tanta extensió com el ieisme però a la llarga tots dos fenòmens poden tenir repercussions importants en el sistema fonològic de l'alacantí, si la normalització lingüística no hi posa fre». Troba betacistes a les Valls del Vinalopó, el Baix Vinalopó i l'Alacantí però no a la Marina Baixa ni a l'Alcoià. V. Beltran (1994: 29) afirma que al nord de la Marina Baixa hi ha «la distinció entre /b/ i /v/, que es manté viva en totes les generacions» [...] però «sovint una nasal afavoreix el pas de /v/ > [b]: pràcticament pertot arreu, al costat de la pronúncia fricativa, hi ha l'articulació betacista en el present del verb “anar” precedit de pronom: *me'n [b]aig, te'n [b]as...* En *canviar* hi ha vacil·lació (*can[v]iar / can[b]iar*) possiblement per pressió del castellà». V. Beltran i J. Garcia i Rosselló (1994: 74) afirmen del parlar de Pedreguer i, segurament per extensió, a tota la Marina Alta: «La /v/ s'articula labiodental, per oposició a la /b/ que és pràcticament sempre oclusiva». Montoya i Abad (1989: 88-89) parlant de les Valls del Vinalopó comenta: «Ens trobem davant d'una progressiva aproximació dels camps de dispersió dels fonemes /b/ i /v/ [...] cosa que comportarà a la llarga, com ja anuncien els més joves, una desfonologització de la diferència /b/ – /v/. Aquest fenomen, que igualaria el Vinalopó Mitjà al català general, és possible, però, que vinga més afavorit pel castellà dels *mass media*, pel murcià veí, o per tots dos, molt més escoltats a la comarca».

Tot i que ací no distingim comarques, per manca d'espai, sí que podem indicar que és només la Marina Alta la que presenta absència de betacisme. Corroboem la incidència del fenomen a les comarques del sud, però les zones que Colomina en 1985 no reconeixia com a betacistes, ja ho són de manera bastant generalitzada (entre els infants i adolescents de 63 respostes 20 són betacistes).

ii. Conservació / desaparició del so intervocàlic [d]

moca[d]or / mocaor
ca[d]ira / caïra--cària
agra[d]a / agrâ
re[d]ona / reona

El PEOLC no accepta la caiguda de la *d* intervocàlica.

(11) Fem servir el signe de la *d* oclusiva i no el de la fricativa(ð) com prescriuen els manuals de fonètica perquè sembla que el valencià tradicionalment ha pronunciat (i pronuncia) totes les *dd* oclusives o, almenys, amb un lleuger punt d'explosió.

<i>Taula 3</i>	<i>AVIS</i>	<i>PARES</i>	<i>FILLS</i>	
[d] ¹¹	25.00%	29.51%	68.26%	716
[ø]	75.00%	70.49%	31.74%	746
	324	366	772	1462

<i>Taula 4</i>	<i>VLV</i>	<i>CLV</i>	<i>VLC</i>	
[d]	78.42%	78.95%	52.30%	527
[ø]	21.58%	21.05%	47.70%	245
	278	190	304	772

Com que hem agrupat ací la totalitat de les comarques i els quatre mots susceptibles d'experimentar desaparició de la *d*, observem que encara un quart dels AVIS conserva el so. Els PARES no augmenten gaire respecte a aquells. En canvi, els FILLS sí que han generalitzat bastant la recuperació del so, sobretot entre els alumnes de LV. L'ortografia, el manteniment relatiu del so entre els vells i l'aparició completa de la *d* a tots els mitjans junt al castellà estàndard, que malgrat no influir-hi de manera decisiva potser alguna cosa hi toca, fan que la *d* tendesca, evidentment, a recuperar-se arreu.¹² Observem com el grup en LC presenta un augment considerable de la pronunciació de la *d* però no tan espectacular com en el grup LV.

iii. Obertura o manteniment del grups inicial em– al mot embut

[e]mbut / [a]mbut

El *PEOLC* admet la pronúncia amb [a] inicial en l'àmbit general però només en el registre informal.

Taula 5

	AVIS	PARES	FILLS	
[e]mbut	13.89%	38.55%	82.24%	167
[a]mbut	86.11%	61.45%	17.76%	140
	72	83	152	307

Taula 6

	VLV	CLV	VLC	
[e]mbut	84.31%	97.44%	70.97%	125
[a]mbut	15.69%	2.56%	29.03%	27
	51	39	62	152

L'evolució d'aquest canvi és ben evident a les taules. Mentre que *ambut* es manté (gairebé) perfectament entre els AVIS, els PARES ja n'han perdut un 25% respecte als AVIS i, en els FILLS, pràcticament és *embut* forma única. El fenomen afecta totes les comarques que analitzem, amb més ocurrència a les del sud. Segons l'escolarització, hi ha canvis dignes de ser destacats: els CLV s'apropen irremissiblement a la forma en castellà *embudo* o a la forma gràfica catalana *embut*. Els que més se'n separen són els VLC, menys exposats a la normativa, tot i que l'augment espectacular de la forma en *e*– respecte als PARES es deu, fonamentalment a l'exposició al castellà més llarga que els altres grups.

De nou dues tendències, l'ortogràfica i la castellana (molt evident ací), fan que la forma tradicional valenciana *ambut* també tinga un futur més que discutible. De fet, malgrat ser *ambut* la forma tradicional predominant a totes les comarques, *embut* creix espectacularment al Baix Vinalopó i a les Valls del Vinalopó i s'estén bastant a l'Alacantí, fins i tot en els parlars més ancians. A la resta es manté bé la forma tradicional tot i que V. Beltran ens comenta que a Gandia, les formes amb *e*– han pres ja una bona volada també en les generacions velles.

(12) De manera molt ràpida podem comentar: *agrà* és general a les comarques que analitzem, tot i que puntualment sentim *agrada* a punts de les Valls del Vinalopó, cosa que es deu tractar bé d'una generalització a partir de l'infinitiu, o bé ser una reintroducció per influx del castellà. *Redó* esdevé *reó* al Baix Vinalopó, les Valls del Vinalopó, l'Alacantí (llevat de la Torre de les Maçanes), a part de la Marina Baixa (Relleu, Finestrat i Callosa d'en Sarrià) i a quatre localitats de la subcomarca del tram alt del Vinalopó (Biar, la Canyada i el Campet). *Cadira* només es conserva, i alternant amb *caïra*, a la Marina Alta i part de la Baixa. *Mocador* es manté com a tal a la Marina Alta i Baixa, l'Alcoià, el Comtat i part de les Valls del Vinalopó. Per a més informació vg. J. Colomina (1985).

Podríem fins i tot generalitzar aquest cas a tots aquells mots que, per escrit, comencen amb *e-* i oralment esdevenen *a-*: fonamentalment els mots populars començats per *en-*, *em-*, *es-*, *eix-*.

iv. Assimilacions de la vocal final a la tònica. Canvis a la *-a* final

port[a] / *port*[ɔ] / *port*[ɛ] / *port*[ə]
serr[a] / *serr*[ɔ] / *serr*[ɛ] / *serr*[ə]

El *PEOLC* admet les oscil·lacions en el timbre de la *a* final pròpies d'alguns parlars nord-occidentals (i valencians afegim nosaltres) només en l'àmbit restringit.

Taula 7

	AVIS	PARES	FILLS	
<i>-a</i>	38.24%	37.50%	70.72%	324
altres	61.76%	62.50%	29.28%	268
	136	152	304	592

Taula 8

	VLV	CLV	VLC	
<i>-a</i>	72.65%	84.93%	59.65%	215
altres	27.35%	15.07%	40.35%	89
	117	73	114	304

Hem barrejat ací totes les dades de totes les comarques. D'aquesta manera, cal agrupar qualsevol pronúncia, diguem-ne, no ortogràfica i la pronúncia ortogràfica amb *-a* final. El gran volum que ens ha aparegut entre els AVIS de les formes *port*[a] i *serr*[a] es deu al fet que hi ha localitats on aquesta pronúncia és la tradicional. Tot i això, es pot apreciar clarament, en primer lloc, la identitat entre les generacions AVIS i PARES. En canvi, els FILLS pronuncien clarament la vocal final en més d'un 70% de les respostes. No havia estat indicada encara aquesta recessió en cap manual dialectològic que descrivís la variant d'aquestes comarques.¹³ Entre els jòvens, el repartiment ja ens és força conegut: els VLC són els que més s'assemblen a les generacions majors; els VLV se'n separen bastant, la qual cosa indica que el contacte amb la normativa i amb l'escriptura modifica la pronúncia; i per últim, els CLV articulen el mot de la manera més acostada al seu parlar i ja sabem que el castellà manté una netedat tímbrica molt elevada, almenys el castellà estàndard.

De nou, un fenomen tradicional té els anys comptats.

v. Realitzacions del grup geminat [ll]

ame[ll]a / *ame*[l]a i var. / *ame*[rl]a i var. / *ame*[ld]a / *ame*[dl]a / *ame*[nl]a / *ame*[ʎʎ]a / *ame*[ʎ]a

El *PEOLC* admet com a propi de l'àmbit general pronunciar palatal o alveolar el so geminat en mots com *espatlla*, *vetlla*, *motlle*.

(13) Tot i que coneixem fenòmens molt semblants: en el subdialecte barceloní s'articula molt oberta la /ə/ àtona, és a dir, que *Barcelona* s'hi pronuncia [barsalóna] en comptes de [barsəlónə] (M. Alegre, 1991: 109-110).

Ací farem una subdivisió comarcal: tindrem en compte, en primer lloc, les comarques on es conserva normalment, segons els estudis dialectològics, la *ela* geminada (Marina Alta, Marina Baixa i Alcoià-Comtat) –taules 9 i 10– i, en segon lloc, aquelles on, en general, no s'ha conservat gaire (Baix Vinalopó, Valls del Vinalopó i Alacantí) –taules 11 i 12.

Taula 9	AVIS	PARES	FILLS	
<i>ame</i> [ll] <i>a</i>	79.49%	75.51%	67.19%	111
<i>ame</i> [rl] <i>a</i> , [ld]	20.51%	22.45%	31.25%	39
<i>ame</i> [ʎʎ] <i>a</i> , [ʎ]	0.00%	2.04%	1.56%	2
	39	49	64	152

Taula 10	VLV	CLV	VLC	
<i>ame</i> [ll] <i>a</i>	81.82%	33.33%	61.54%	43
<i>ame</i> [rl] <i>a</i> , [ld]	13.64%	66.67%	38.46%	20
<i>ame</i> [ʎʎ] <i>a</i> , [ʎ]	4.55%	0.00%	0.00%	1
	22	3	39	64

Taula 11	AVIS	PARES	FILLS	
<i>ame</i> [ll] <i>a</i>	3.13%	4.88%	7.69%	9
<i>ame</i> [rl] <i>a</i> , [ld]	6.25%	7.32%	3.85%	8
<i>ame</i> [l] <i>a</i> i var.	90.63%	87.80%	78.21%	126
<i>ame</i> [ʎʎ] <i>a</i> , [ʎ]	0.00%	0.00%	1.28%	1
<i>ame</i> [dl] <i>a</i>	0.00%	0.00%	5.13%	4
<i>almenbra</i>	0.00%	0.00%	3.85%	3
	32	41	78	151

Taula 12	VLV	CLV	VLC	
<i>ame</i> [ll] <i>a</i>	13.04%	8.82%	0.00%	6
<i>ame</i> [rl] <i>a</i> , [ld]	4.35%	0.00%	9.52%	3
<i>ame</i> [l] <i>a</i> i var.	82.61%	70.59%	85.71%	61
<i>ame</i> [ʎʎ] <i>a</i> , [ʎ]	0.00%	2.94%	0.00%	1
<i>ame</i> [dl] <i>a</i>	0.00%	11.76%	0.00%	4
<i>almenbra</i>	0.00%	5.88%	4.76%	3
	23	34	21	78

La taula 9 ens mostra que *ame*[ll]*a* predomina en totes les generacions, sobretot en els VLV. En canvi i curiosament, els CLV prefereixen les formes dissimilades *amerla*, *amelda*. Si no és un error mostral o una casualitat, no serà desgavellat pensar que els castellanoparlants preferissen les formes que fonèticament s'apropassen més a la seua pròpia manera d'articulació.¹⁴ Hem de reconèixer que el grup geminat [ll] és del tot estrany al castellà si no és en fonètica sintàctica (i no gaire, ja que molt sovint en castellà *el latín* es redueix a *e latín*). En canvi *ld*, solució equivalent al geminat català (ja l'expliquem com a metàtesi o com a dissimilació), i *rl* són aplecs consonàntics habituals en aquella llengua. En aquestes comarques el català té gran vitalitat, i els nous parlants poden triar entre formes difícils per a la seua articulació i formes més fàcils d'emetre segons llurs costums articulatoris, d'on s'infereix que és més lògic que preferesquen les segones.

D'altra banda, hi ha algun cas, esporàdic però almenys simbòlicament representatiu, de formes provinents del català del Principat, imaginem que a través de la TV3 o de la lectura de texts principatins. És significatiu que només aparega en la generació PARES (i confirmem que l'aparició se situa en els pares més joves) i en els xiquets VLV.

(14) De fet, *camamirla* i *birla* per *camamíl-la* i *bitla* «ateny una extensió considerable: el tortosí i el valencià» (Colomina, 1985: 148) precisament en les zones més exposades al castellà. D'altra banda, el mateix autor en una altra nota a peu de pàgina (*op. cit.*, pàg. 150-151) porta una cita de Sanchis Guarnier qui interpretà *rolde* i *espalde* d'Aiguaviva com un cas de coincidència amb l'evolució de l'aragonés i el castellà. De fet, segueix l'autor, al diccionari aragonés d'Andoiz troba casos de *ld* com ara *rolde*, *roida*, *roidar*, *roldear*, *espalda* i *espaldar-se*.

En segon lloc, cal comentar els resultats que hem obtingut en aquelles contrades on [ll] no existeix gaire actualment com a pronúncia dialectal rebuda. Pel que fa a la pronúncia geminada, la tendència és idèntica que a la resta de comarques però amb uns percentatges baixos: els AVIS no la fan servir massa, els PARES no gaire més: un poc més d'un 1% per damunt i, dels infants, els VLV l'han reintroduïda en un tant per cent que frega el 13%; ací els VLC no han provat de fer-ho encara. Les formes dissimilades creixen en la població infantil amb ensenyament no vehiculat en valencià, disminueixen en la valencianoparlant en línia en valencià però no han pogut amerar el parlar dels castellans ja que no hi estan exposats gaire. Les formes locals, amb la reducció [ll] > [l], tot i que perden força en l'ordenació A-E, encara mantenen importància. La realització palatalitzada com en el català del Principat, també té alguna ocurrència, en aquest cas només entre CLV.

En aquesta agrupació comarcal, hi ha dues formes noves que no han estat gaire habituals abans: per un costat, la forma castellana *almendra* que ja sona entre els CLV però també entre els VLC. Per l'altre, una forma purament ortogràfica, segons el nostre parer inacceptable, és *ame[dla]* o fins i tot més forçat encara *ame[tl]a* entre els castellanoparlants. Pronúncia aquesta que, evidentment, sí que caldria corregir a l'escola.

vi. Realitzacions del diftong [ɔw]

[ó]u / [ó]u / [á]u
 dij[ó]us / dij[ó]us / dij[á]us

El *PEOLC* no diu res respecte d'aquest fenomen. Per ommissió entenem que es tracta d'uns fenòmens molt locals i, per tant, no acceptables en un estàndard oral.

Com que aquesta obertura es dona a tota la comarca de les Valls del Vinalopó, a Guardamar (Baix Vinalopó), Onil, Castalla Biar, la Canyada de Biar, el Campet i Beneixama (a l'occident de l'Alcoià) i puntualment en algunes localitats de l'Alacantí (Mutxamel, Sant Joan), deixem de costat, en aquest cas, les comarques de la Marina Alta i la Marina Baixa ja que totes les respostes han estat idèntiques: [ɔw]. Pel que fa a la resta de comarques, hem obtingut els següents resultats:

	AVIS	PARES	FILLS	
[ó]u	79.07%	60.66%	30.25%	107
[á]u	20.93%	37.70%	24.37%	61
[ó]u	0.00%	1.64%	45.38%	55
	43	61	119	223

	VLV	CLV	VLC	
[ó]u	47.50%	10.53%	31.71%	36
[á]u	22.50%	5.26%	43.90%	29
[ó]u	30.00%	84.21%	24.39%	54
	40	38	41	119

Tot i que J. Colomina (1985: 80-93) considera el fenomen relacionable amb altres de semblants que han ocorregut en la història del català ([ów] esdevingué [ów] CRUCE > *crou* > *creu*; també [ow] esdevingué [ów] en zones del valencià septentrional) no n'explica explícitament l'origen. En canvi, dos dels autors que porta a col·lació sí que en diuen alguna cosa: Hadwiger (1905: 719), per un costat, l'atribuí a la influència del castellà, i Veny (1976: § 3), de manera molt semblant, «proposa el xoc en aquestes "localitats de mestissatge", del sistema vocàlic del murcià, que desconeix el diftong *ou*, amb el sistema català» (Colomina, 1985: 84). Un altre autor, B. Montoya (1989: 100-101), corrobora aquesta obertura a les Valls del Vinalopó, però es decanta per explicar-la com a «canvi lingüístic intern al català i que ja ve d'antic».

Observem que la pronúncia normativa és força general entre els AVIS, descendeix un 9% entre els PARES però baixa un 29% respecte d'aquests als VLC. En canvi, si ens atenem ara a les dades del VLV, hi observem un augment considerable de respostes normatives respecte als altres grups escolars. Els CLV són molt precaris a l'hora de pronunciar la *o* oberta. Pel que fa a la pronúncia [áw] ens adonem que és el grup VLC el que té un percentatge més elevat, els PARES i, per últim, els AVIS els segueixen: aquesta obertura, doncs, no sembla molt reculada en el temps ja que hi ha una gradació evident entre generacions. Els VLV han començat decididament a rebutjar-la. Lògicament els CLV no la imiten gens. Ara bé, el que ens sembla més significatiu és l'evolució de la forma [ów] amb tancament, ara sí per influx clarament castellà, de la vocal oberta. Ni els AVIS ni els PARES coneixen aquest tancament. Entre els FILLS catalanoparlants ja s'ha estés aproximadament a una quarta part d'aquesta població. En els CLV és la pronúncia aclapadorament majoritària.¹⁵

vii. Conservació / eliminació de la *-r* final

menjar / menjâ

El *PEOLC* afirma que són pròpies de l'àmbit general tant la pronunciació de *r* etimològica final de mot com l'emudiment.

Només farem servir les dades de dues comarques on hi ha localitats amb pèrdua de la *-r* final als infinitius: el Baix Vinalopó (on hi ha Crevillent) i les Valls del Vinalopó (on hi ha Novelda, el Pinós i Monòver). Evidentment també s'hi comptabilitzen les localitats on no hi ha aquest fenomen (com ara Santa Pola, Elx, Guardamar, etc.), que expliquen la xifra tan voluminosa de presència de *-r* entre els vells que apareix reflectida a les taules.

Taula 15

	AVIS	PARES	FILLS	
<i>-r</i>	60.00%	59.38%	82.86%	89
no <i>-r</i>	40.00%	40.63%	17.14%	33
	20	32	70	122

Taula 16

	VLV	CLV	VLC	
<i>-r</i>	82.61%	96.67%	58.82%	58
no <i>-r</i>	17.39%	3.33%	41.18%	12
	23	30	17	70

(15) Encara que no és moment ara d'explicar-ho amb profunditat i donar-ne les causes de manera prolixa, direm que ens sembla que, per un costat, aquesta obertura de la vocal *o*, que es desenvolupa progressivament des dels més ancians als més joves amb poc de contacte amb la normativa; i per l'altre, el tancament de la *o* que s'estén entre els fills i, sobretot, entre els d'origen castellà, són dues concessions a la fonètica castellana. La diferència entre ambdues es troba en la vitalitat que té el català en cada àmbit i, per tant, depenent de les localitats, segons cada moment històric on s'haja donat la mutació. Si la vitalitat social del català és més alta, es fuig de l'obertura de la *o*, precisament obrint-la al màxim i fent-la esdevenir *a*. Podríem dir que ens acoplem així al sistema vocàlic del castellà, però sense haver de coincidir-hi formalment: és el que proposa Veny (1976: § 3). Si la vitalitat és baixa, es fuig de l'obertura de la *o*, caient directament en el tancament, com és típic en la població d'origen castellà que esdevé catalanoparlant. El primer és un fenomen intern del català però motivat per una pressió externa, i el segon és fenomen motivat per pressions externes i modelat segons també un model extern al català. De tota manera, aquestes idees les haurem de desenvolupar més tranquil·lament; ara per ara, es tracta d'un apunt.

AVIS, PARES i VLC mantenen l'eliminació de la *-r* final en infinitius de manera molt semblant. La tendència bàsica seria, lògicament, mantenir l'estat dels ancians. Ara bé, els CLV sempre les pronuncien i això es deu a l'influx de la llengua d'origen a la qual cosa s'afegia l'ortografia, en aquest cas, no fonètica. Els VLV també generalitzen de manera espectacular la pronúncia d'aquesta consonant final. Aquesta darrera dada no seria massa viable que la imputàssem a les mateixes causes que al grup castellanoparlant, sobretot si ens referíssem a l'influx del castellà; més aïna podríem atribuir-ho a algunes correccions del professorat respecte d'aquest fenomen i, evidentment i fonamentalment, a l'influx de l'ortografia.

viii. Conservació / eliminació de la *-t* final dels grups *-nt*, *-lt*

pont / pon
molt amic / mol amic

El *PEOLC* accepta dins l'àmbit general tant pronunciar les oclusives darrere nasal o lateral com no pronunciar-les.

Exposarem ara aquestes dades segons les comarques. Per un costat agruparem aquelles on és tradicional que es perda la *-t* final (Valls del Vinalopó i Alcoià-Comtat); en segon lloc, agruparem aquelles que no perden aquesta consonant però que, com que són les més castellanitzades, volem observar-ne l'evolució entre els infants. Deixarem de banda les dues Marines on en totes les generacions i grups han pronunciat la *-t*.¹⁶

Comarques on hi ha pèrdua de la *-t*:

Taula 17	AVIS	PARES	FILLS	
<i>-t</i>	12.90%	11.32%	32.47%	35
no- <i>t</i>	87.10%	88.68%	67.53%	126
	31	53	77	161

Taula 18	VLV	CLV	VLC	
<i>-t</i>	35.42%	36.36%	22.22%	25
no- <i>t</i>	64.58%	63.64%	77.78%	52
	48	11	18	77

(16) Més concretament i segons les dades de J. Colomina (1985: 302 i 303) no es pronuncia la *-t* final seguida de vocal (*mol al*, *mol alt*) a les Valls del Vinalopó (llevat de Novelda i la Romana de Tarafa), al nord de l'Alacantí (exactament Xixona, la Torre de les Maçanes i Busot) i a tot l'Alcoià-Comtat. Pel que fa a la Marina Alta, J. Garcia & V. Beltran (1994: 67) esmenten aquesta pèrdua a Pedreguer, la Llosa, Jesús Pobre i la Xara. A la Marina Baixa (V. Beltran, 1994: 30) només es perd esporàdicament als pobles ja propers al Comtat (Confrides i Beniardà).

AVIS i PARES mantenen aquesta pèrdua. Entre els FILLS hi ha molta semblança, només els VLC se'n separen una mica amb més respostes sense *-t*, però s'hi reflecteix una clara recuperació de la consonant, deguda, segurament, a l'ortografia. El grup que més recupera la *-t* final és en el CLV.

Observem ara les dues comarques més castellanitzades on tradicionalment no es dona pèrdua de *-t* (Baix Vinalopó i Alacantí):

Taula 19	AVIS	PARES	FILLS	
<i>-t</i>	96.30%	92.54%	76.64%	219
no- <i>t</i>	3.70%	7.46%	23.36%	39
	54	67	137	258

Taula 20	VLV	CLV	VLC	
<i>-t</i>	78.38%	66.13%	92.11%	105
no- <i>t</i>	21.62%	33.87%	7.89%	32
	37	62	38	137

AVIS, PARES i VLC mantenen més o menys la forma tradicional (tot i que entre els més joves dels PARES i entre tots els FILLS n'hi ha un lleuger descens). El que se'ns presenta com a molt curiós i fins i tot contradictori amb el que ocorre a les comarques on la pèrdua és normal, és que ací el grup que més la perd és CLV. És a dir, són els infants d'origen castellà els que tenen una tendència més marcada a la pronúncia sense *-t*. Així, exemplificant-ho, podríem dir que allà on és tradicional dir, posem per cas, *mol al* els infants tendeixen a fer *molt alt*. En canvi, allà on tradicionalment és habitual sentir *molt alt*, els infants, sobretot els que tenen el castellà com a llengua familiar, diuen *mol al(t)*.

Aquesta presumpta paradoxa potser no ho siga tant si tenim en compte alguns factors que la puguen explicar. Nosaltres hem estat en contacte amb molts alumnes joves castellanoparlants que feien cursos per aprendre català i hi hem observat que tendeixen a eliminar aquesta consonant fonamentalment quan va seguida de vocal. Partim de la base que ja l'articulació del grup va en contra de les lleis del castellà, que no té aquesta combinació a final de mot. L'eliminació seria, doncs, la solució més fàcil i habitual per als hàbits articulatoris d'un castellanoparlant. Tot i això, en la parla habitual de les comarques del sud aquest grup poques vegades sona si no és davant de vocal. Per tant, aquesta *-t* hi té una freqüència d'aparició baixa. Fins i tot quan es queda en posició final absoluta sona feblement. Ara bé, els castellanoparlants en procés d'aprenentatge, a l'hora de fer els enllaços fonètics, es veuen una mica indecisos i no saben a què atènyer-se. Podria ser que els resultats més còmode i menys forçat deixar-la de pronunciar que no pronunciar-la plenament seguida d'una vocal. Així, davant la disjuntiva fonètica *moltalt* enfront de *molal(t)*, la segona diríem que és més natural, i és que realment és més habitual en altres posicions; la primera, per contra, significaria sensibilitzar una *t* que pràcticament tenen com a subjacent: en cas de dubte millor no arribar que passar-se'n.

A la zona on la pèrdua és habitual, primerament, el valencià té més vitalitat i, en segon lloc, la recuperació seria, simplement, un nou so ortogràfic que comença a pronunciar-se, paral·lel, per exemple, a la *-r* dels infinitius (notem que la recuperació no és espectacular tot i que sí ben notable). En l'àmbit dels infants CLV se sumen la tendència de què parlàvem al paràgraf anterior, junt a la tendència tradicional que reforça la pròpia del grup castellanoparlant i la força contrària, a la qual dona suport l'ortografia: el resultat es decanta clarament cap a l'absència de *t*.

Les dades de les taules següents (núms. 21 i 22) corroboren el que acabem de dir. A les comarques on l'estat dialectal rebut és pronunciar l'oclusiva (recordem: l'Alacantí i el Baix Vinalopó), quan aquesta queda en final absolut, AVIS, PARES i VLC la diuen sempre. Els VLV la perden en un percentatge significatiu (11'11%). Els castellanoparlants són els que menys la fan sonar, però la diuen en un percentatge molt elevat (més del 80%). En canvi, seguida de vocal (taules núm. 23 i 24), ja hi ha AVIS, PARES i VLC que l'eliminen però podríem pensar que és un fet casual (o diguem-ne

que és una aleatorietat incipient que podria voler ja dir alguna cosa). Els VLV comencen a eliminar-la bastant: potser es van assimilant al grup castellà? Els castellans la perden al 50%.

<i>Taula 21</i>	<i>AVIS</i>	<i>PARES</i>	<i>FILLS</i>	
-t final ab.	100.00%	100.00%	89.71%	121
no-t final	0.00%	0.00%	10.29%	7
	27	33	68	128

<i>Taula 22</i>	<i>VLV</i>	<i>CLV</i>	<i>VLC</i>	
-t final ab.	88.89%	83.33%	100.00%	61
no-t final	11.11%	16.67%	0.00%	7
	18	30	20	68

<i>Taula 23</i>	<i>AVIS</i>	<i>PARES</i>	<i>FILLS</i>	
-t + vocal	92.59%	85.29%	63.77%	98
no-t + vocal	7.41%	14.71%	36.23%	32
	27	34	69	130

<i>Taula 24</i>	<i>VLV</i>	<i>CLV</i>	<i>VLC</i>	
-t + vocal	68.42%	50.00%	83.33%	44
no-t + vocal	31.58%	50.00%	16.67%	25
	19	32	18	69

ix. Ieisme / conservació de [ʎ]

ca[ʎ]a / ca[j]a

El *PEOLC* considera no recomanable el fenomen del ieisme.

<i>Taula 25</i>	<i>AVIS</i>	<i>PARES</i>	<i>FILLS</i>	
no ieisme	98.28%	70.67%	13.11%	126
ieisme	1.72%	29.33%	86.89%	129
	58	75	122	255

<i>Taula 26</i>	<i>VLV</i>	<i>CLV</i>	<i>VLC</i>	
no ieisme	18.60%	0.00%	19.51%	16
ieisme	81.40%	100.00%	80.49%	106
	43	38	41	122

Com ja havíem insinuat amb paraules de J. Colomina quan parlàvem del betacisme, el ieisme sí que es troba ben estés entre els més joves ara, en totes les comarques tot i que menys a les dues Marines. Les taules mostren el fet palmàriament. De l'absència de ieisme entre els AVIS, passem a més d'un quart entre els PARES i a gairebé l'omnipresència entre els joves. Ací no funciona gens la vehiculació de l'ensenyament en català; de fet, molts mestres ja deuen ser ieistes. El que sí que queda clar és l'origen del fenomen: «una interferència evident del castellà» (J. Colomina, 1985: 157); adonem-nos que cap noi o noia CLV no pronuncia la [ʎ]. Si dubtàvem mínimament quan parlàvem de la generalització del betacisme, ací no podem expressar vacil·lació.

x. Pronunciació / eliminació de la semivocal [j] al grup *-ix-**ca[j]a / ca[ɣ]a*

Per al *PEOLC*, són pròpies de l'àmbit general tant la pronunciació de *i* com sense *i* de la sibilant palatal sorda després de vocal.

Considerem només les comarques on hi ha, en general o localment, la pronúncia *ca[j]a*. D'aquesta manera, obviem les dades de la comarca de la Marina Baixa.¹⁷

Taula 27

	AVIS	PARES	FILLS	
<i>ca[j]a</i>	10.00%	9.84%	42.03%	69
<i>ca[ɣ]a</i>	10.00%	8.20%	2.90%	14
<i>ca[ʃ]a</i>	80.00%	81.97%	55.07%	166
	50	61	138	249

Taula 28

	VLV	CLV	VLC	
<i>ca[j]a</i>	50.98%	64.29%	11.11%	58
<i>ca[ɣ]a</i>	1.96%	0.00%	6.67%	4
<i>ca[ʃ]a</i>	47.06%	35.71%	82.22%	76
	51	42	45	138

De nou tornem a les recuperacions ortogràfiques. Com que la semivocal sempre s'escriu, els infants tendeixen a fer-la sonar. La distribució d'aquesta restitució ja la coneixem: és inexistent entre els VLC; observem que no hi ha variació significativa en els percentatges d'AVIS, PARES i VLC;¹⁸ s'accentua entre els VLV i s'eleva força entre els CLV. Pel que fa a la pronúncia local d'alguns pobles de la Marina Alta (ací representats per Gata), observem que va en disminució progressiva A-E.

b. *Morfologia*

Pel que fa a la morfologia hem considerat els següents fenòmens:

i. Article determinat masculí i femení plural

els / les

El *PEOLC* no admet les reduccions (*els > es*, *les > es*) que es donen a les nostres comarques.

i.1. Article masculí

Taula 29

	AVIS	PARES	FILLS	
<i>els</i>	13.25%	22.55%	60.00%	148
<i>es</i>	83.13%	72.55%	34.21%	208
<i>les</i>	3.61%	4.90%	5.79%	19
	83	102	190	375

Taula 30

	VLV	CLV	VLC	
<i>els</i>	73.13%	86.96%	32.47%	114
<i>es</i>	22.39%	13.04%	57.14%	65
<i>les</i>	4.48%	0.00%	10.39%	11
	67	46	77	190

(17) J. Colomina (1985: 141-143) descriu la situació d'aquesta pronúncia al valencià meridional alacantí de la següent manera: no sona gens la semivocal en tots els pobles situats al sud de la línia Biar-Busot, als de l'Alt Vinalopó, a Castalla i a Onil. Sona la semivocal en set pobles al nord de la línia. En dos de la Marina Baixa (Orxeta i Finestrat) hi ha variació. V. Beltran (1994: 30) només observa la realització sense semivocal a Tàrbena (Marina Baixa). J. Garcia & V. Beltran (1984) afirmen: «gai-rebé tota la Marina Alta, a excepció de la zona interior, on hi ha *-ix-*», Gata i Murla, on se substitueix per *-tx-*». Per a la pronúncia [tʃ] per [j] vg. J. Colomina (1985b).

(18) La presència de la pronúncia de la semivocal en grups on, en teoria, no hi hauria raó d'observar-la (AVIS, PARES i VLC) es deu al fet que, com que hem distribuït els pobles per comarques i no exactament per grups amb trets dialectals coincidents, hi ha localitats en aquestes comarques d'absència de semivocal que sí que la pronuncien tradicionalment. És el cas, per exemple, de l'Alacantí on l'Horta d'Alacant estricta fa *ca[j]a* i a la Vall de Xixona hi ha *ca[j]a*.

La recuperació de *els* és molt completa entre els VLV; és l'adoptada com a normal entre els castellanoparlants; però encara és molt precària entre els VLC. La solució simplificada *es* té, lògicament, el desenvolupament invers. La forma més local *les* que J. Colomina (1985: 307) només dona a Beneixama i la Canyada, però que puntualment es troba més estesa per tot el sud valencià com a forma esporàdica del parlar descurat,¹⁹ va en augment en els grups ABC però és absent entre els castellans i és baixa entre els VLV.

Per al cas de l'article plural femení, tampoc no hem considerat la Marina Alta on totes les respostes van ser *les*. Presenten una tendència molt semblant a la del masculí, però amb una accentuació més marcada de recuperació de la forma *les* que, d'altra banda, està també bastant estesa encara entre els AVIS i PARES.

i.2. Article femení

<i>Taula 31</i>	<i>AVIS</i>	<i>PARES</i>	<i>FILLS</i>	
<i>les</i>	30.77%	41.11%	85.47%	208
<i>es</i>	69.23%	58.89%	14.53%	132
	78	90	172	340

<i>Taula 32</i>	<i>VLV</i>	<i>CLV</i>	<i>VLC</i>	
<i>les</i>	91.67%	91.30%	75.76%	147
<i>es</i>	8.33%	8.70%	24.24%	25
	60	46	66	172

ii. Pronom demostratiu neutre de proximitat

açò

El *PEOLC* només accepta *açò* com a forma possible.

<i>Taula 33</i>	<i>AVIS</i>	<i>PARES</i>	<i>FILLS</i>	
<i>açò</i>	35.80%	26.04%	46.20%	139
<i>astò</i>	64.20%	73.96%	53.80%	222
	81	96	184	361

<i>Taula 34</i>	<i>VLV</i>	<i>CLV</i>	<i>VLC</i>	
<i>açò</i>	63.77%	50.00%	26.76%	85
<i>astò</i>	36.23%	50.00%	73.24%	99
	69	44	71	184

El defíctic *açò* esdevé *astò* en el parlar de totes les localitats del sud de la línia Biar-Busot més un grapat de les del nord (J. Colomina, 1985: 319). En algunes aquest autor troba oscil·lació o variació generacional (és el cas d'Onil, Tibi, Relleu, Orxeta o la Vila Joiosa). Vicent Beltran (comunicació personal) ens indica que la forma *astò* ja és general (només algun ancià fa servir *açò*) a la Vila Joiosa i Benidorm. És ben habitual a Finestrat, l'Alfàs i Altea; s'ha generalitzat entre els joves a Sella, Polop, Calp, Benissa i Senija; i alterna entre els joves de Teulada, el Poblenou de Benitatxell i Dénia.

Les dades arreplegades per nosaltres mostren aquesta variació: entre els vells, predomina *astò* però *açò* encara es manté en prop d'un 36%. Entre els PARES i els VLC

(19) V. Beltran (1994: 38) troba *les* per *els* com a comuna en alguns parlants a la seva zona d'estudi (part de la Marina Baixa) i com a d'aparició més habitual a Callosa d'en Sarrià.

es redueix la forma tradicional a favor del castellanisme.²⁰ Els CLV han acceptat bé *astò*: és un mot d'índex alt d'aparició, proper a la fonètica castellana i evitador d'una quasi homonímia entre *açò* i *això*. El grup més exposat a la normativització recupera, almenys en una situació formal (com totes les respostes que hem obtingut), la forma normativa segons el model valencià.

iii. Pronom personal fort de 1a persona del plural

nosaltres

El PEOLC considera d'àmbit general la forma *nosaltres*; *nosatres*, amb caiguda de la lateral, també ho és però en registres informals.

Taula 35

	AVIS	PARES	FILLS	
<i>nosaltres</i>	1.19%	5.56%	62.43%	124
<i>nosatros i var.</i>	98.81%	94.44%	37.57%	239
	84	90	189	363

Taula 36

	VLV	CLV	VLC	
<i>nosaltres</i>	70.83%	91.30%	35.21%	118
<i>nosatros i var.</i>	29.17%	8.70%	64.79%	71
	72	46	71	189

Les dades són evidents ara. *Mosatros* i les seves variants (menys esteses però existents: *moatros*, *matros*) és omnipresent entre els AVIS i PARES; en disminueix un 30% l'ús entre VLC; s'incrementa en 35% punts l'ús de *nosaltres* en el grup VLV respecte al grup no escolaritzat en valencià i és gairebé absoluta entre els infants d'origen castellà.

iv. Adverbi demostratiu de proximitat

ací

Taula 37

	AVIS	PARES	FILLS	
<i>ací</i>	42.68%	45.65%	69.06%	202
<i>aquí</i>	57.32%	54.35%	30.94%	153
	82	92	181	355

Taula 38

	VLV	CLV	VLC	
<i>ací</i>	75.00%	67.44%	64.29%	125
<i>aquí</i>	25.00%	32.56%	35.71%	56
	68	43	70	181

Aquí és forma única al sud de la línia Biar-Busot (J. Colomina, 1985: 319). *Ací* és, en canvi, forma única a la Marina Baixa, l'Alcoià i el Comtat. A la Marina Alta predomina absolutament *ací* però *aquí* és general a Dénia, Xàbia i Teulada i molt habitual a Calp (J. Garcia & V. Beltran, 1994, mapa núm. 8). Aquest estat de coses es reflecteix en la taula a les columnes AVIS, PARES i VLC (predomina lleugerament

(20) Coincidim amb J. Colomina (1985: 182) quan diu que «*astò* no és un rossellonesisme sinó una forma analògica basada a més a més en el model castellà». I això per dos motius bàsics: un d'històric i un altre de sociolingüístic. El primer fa referència a la literatura costumista de la darrerïa del segle XIX de localitats on ara només hi ha *astò*, on hi ha diverses aparicions de la forma *açò*. El segon al·ludeix al fet que hi ha localitats on *açò* es fa servir en les generacions més ancianes i *astò* en les dels joves.

aquí perquè té més població absoluta la zona que hi correspon). Tot i això, els VLC inverteixen aquesta tendència i ja fan servir més habitualment *ací*. Els CLV tenen ara una disjuntiva: l'influx del parlar local (allà on existisca) reforçaria la forma pròpia castellana *aquí*; per això, la forma normativa no hi té tant d'èxit. Entre els VLV, la recuperació d'*ací* és molt elevada.

v. Preposició de direcció

cap a

Per a tractar aquesta preposició, dividim els resultats en tres grups: les formes tradicionals (*cab a*, *cav a*, *devés a*, *volta a*, *pac a*); la forma acastellanada (pròpia del Baix Vinalopó i de les Valls del Vinalopó) *p'a*; i la forma innovada normativa *cap a*.²¹

Taula 39

	AVIS	PARES	FILLS	
trad.	60,00%	51,72%	31,84%	147
cast.	36,00%	37,93%	15,08%	87
norm.	4,00%	10,34%	53,07%	107
	75	87	179	341

Taula 40

	VLV	CLV	VLC	
trad.	30,77%	6,98%	47,89%	57
cast.	12,31%	13,95%	18,31%	27
norm.	56,92%	79,07%	33,80%	95
	65	43	71	179

(21) Segons J. Colomina (1985: 329), *cab a* o *cava* és general a l'Alcoià, el Comtat i la subcomarca de Xixona. La metàtesi *pac a* és pròpia de la Marina Baixa, la resta de l'Alacantí i Santa Pola (aquest darrer al Baix Vinalopó). *P'a* s'estén per tota la resta del Baix Vinalopó i les Valls del Vinalopó, comarca aquesta darrera on alterna, entre els més ancians, amb la forma tradicional *deve(r)s a*. *Volta a*, que també recull aquest autor, es localitza entre els ancians de la ciutat d'Alacant. V. Beltran (1994: 50) afirma que encara es conserva *cap a* a Tàrbena i entre els vells de Bolulla; a la resta de la Marina Baixa només hi ha *pac a* igual que a la Marina Alta (almenys a Pedreguer, J. Garcia & V. Beltran, 1994: 83).

(22) Considerem els pronoms *ns* i *n* bàsicament avocàlics i que prenen vocals epentètiques segons les necessitats del context fonètic on s'insereix (*nos*, *ens*; *en*, *ne*). Vg. «Morfologia nominal» dins Duarte & Alsina (1986), pàgs. 36-72.

(23) *Se n'anem* només apareix al Comtat i a l'Alcoià. La resta recorre a una altra reducció: *mo n'anem*.

Tornem a la mateixa evolució: les formes tradicionals van disminuint en gradació A-E, tot i que tenen molta força encara entre els infants, excepció feta dels d'origen castellà, que prefereixen fortament la forma normativa i pràcticament obvien les tradicionals. El castellanisme *p'a* es redueix bastant però té una tímida acollida entre CLV.

vi. Combinació pronominal NS + N + verb i verb + NS + N

ens en anem *anem-nos-en*²²

Hem considerat formes tradicionals les següents: *mo n'anem* i *se n'anem*; és forma normativa *ens n'anem* o *ens en anem*; considerem castellanismes *ens anem* o *nos anem* (dins aquest grup hem inclòs un cas aïllat ubicat al grup CLV de *mos anem*, que en realitat és una barreja de la forma tradicional *mo n'anem* però sense el pronom *en*).²³ En l'altre cas, considerem tradicionals les formes *ane-mo'n*, *ane-mo-ne*, *anem-se'n*, *ane-mo-ni'n* i *ane-mo-ne'n*; la forma acastellanada és *anem-nos*; i, per últim, la forma normativa és *anem-nos-en*.

Taula 41

	AVIS	PARES	FILLS	
trad.	100,00%	97,65%	66,86%	274
cast.	0,00%	1,18%	18,86%	34
norm.	0,00%	1,18%	14,29%	26
	74	85	175	334

Taula 42

	VLV	CLV	VLC	
trad.	67,21%	31,11%	89,86%	117
cast.	11,48%	48,89%	5,80%	33
norm.	21,31%	20,00%	4,35%	25
	61	45	69	175

Taula 43

	AVIS	PARES	FILLS	
trad.	100,00%	100,00%	74,68%	275
cast.	0,00%	0,00%	8,44%	13
norm.	0,00%	0,00%	16,88%	26
	72	88	154	314

Taula 44

	VLV	CLV	VLC	
trad.	73,58%	43,24%	93,75%	115
cast.	1,89%	32,43%	0,00%	13
norm.	24,53%	24,32%	6,25%	26
	53	37	64	154

Coincidim, en part, amb l'apartat anterior, però ací, les formes tradicionals es mantenen de manera més forta segurament per la dificultat de les formes normatives *ens n'anem* o *anem-nos-en*. Aquesta dificultat fa, a més a més, que els CLV es decanten marcadament per les formes acastellanades però no tant com les sovintejades i ben pronunciades formes tradicionals.

vii. Combinació pronominal LI + HO

li ho dóna

Des del punt de vista dialectal, J. Colomina (1985: 311) troba: *s'ho* (pronunciat [sew], [su] o [so]) al Baix Vinalopó i a les Valls de Vinalopó i *li ho* (pron. [liw]) a la resta de comarques objecte de la seua anàlisi, forma aquesta única també a la resta de l'Alcoià, el Comtat, la Marina Baixa i la Marina Alta.

No hi considerem la Marina Alta ja que totes les respostes ha donat *li ho* o var.

Taula 45

	AVIS	PARES	FILLS	
<i>li ho</i> i var.	57,14%	55,79%	53,22%	192
<i>s'ho</i> i var.	42,86%	44,21%	42,69%	151
<i>se'l</i>	0,00%	0,00%	4,09%	7
	84	95	171	350

Taula 46

	VLV	CLV	VLC	
<i>li ho</i> i var.	61,90%	28,95%	58,57%	91
<i>s'ho</i> i var.	36,51%	57,89%	40,00%	73
<i>se'l</i>	1,59%	13,16%	1,43%	7
	63	38	70	171

De nou AVIS, PARES i VLC coincideixen i són corroboradors de les dades dialectals. Entre els més exposats a la normativa, els catalanoparlants es decanten lleugerament cap a *li ho*; els castellanoparlants opten clarament per *s'ho*, forma híbrida.

La novetat *se'l*, fruit de la inexistència del pronom neutre en castellà i, per tant, per la seua substitució pel corresponent masculí, és casual entre els grups catalanoparlants però significativa entre els castellanoparlants.

viii. Combinació pronominal verb + LI + L

dóna-li'l

Considerem ací *dóna-li'l* com a forma normativa tot i que sabem que és la forma encara viva i tradicional del parlar de les generacions més grans (pares i avis) de la Marina Alta. Observant, doncs, que les quantitats d'aquesta forma normativa a les generacions majors pertanyen totes a la comarca dita, la tabulació resta de la següent manera:

<i>Taula 47</i>	AVIS	PARES	FILLS		<i>Taula 48</i>	VLV	CLV	VLC	
<i>dóna-li'l</i>	19,48%	21,11%	33,54%	89	<i>dóna-li'l</i>	42,37%	18,92%	33,82%	55
<i>dóna-li-lo</i>	22,08%	18,89%	12,80%	55	<i>dóna-li-lo</i>	13,56%	2,70%	17,65%	21
<i>dóna-se-lo</i>	48,05%	45,56%	43,90%	150	<i>dóna-se-lo</i>	35,59%	59,46%	42,65%	72
<i>dóna-se'l</i>	0,00%	0,00%	6,10%	10	<i>dóna-se'l</i>	5,08%	16,22%	1,47%	10
<i>dóna-li-ho</i>	10,39%	14,44%	3,66%	27	<i>dóna-li-ho</i>	3,39%	2,70%	4,41%	6
	77	90	164	331		59	37	68	164

Per donar una explicació a aquesta taula una mica més clara, caldrà que fem aquestes divisions. Primer, considerem les comarques on l'estat dialectal és *dóna-li'l* o *dóna-li-lo* (Marina Alta, Alcoià-Comtat).

<i>Taula 49</i>	AVIS	PARES	FILLS		<i>Taula 50</i>	VLV	CLV	VLC	
<i>dóna-li'l</i>	68,18%	61,29%	79,17%	72	<i>dóna-li'l</i>	80,95%	66,67%	79,17%	38
<i>dóna-li-lo</i>	31,82%	35,48%	16,67%	26	<i>dóna-li-lo</i>	19,05%	0,00%	16,67%	8
<i>dóna-se-lo</i>	0,00%	0,00%	2,08%	1	<i>dóna-se-lo</i>	0,00%	33,33%	0,00%	1
<i>dóna-se'l</i>	0,00%	0,00%	0,00%	0	<i>dóna-se'l</i>	0,00%	0,00%	0,00%	0
<i>dóna-li-ho</i>	0,00%	3,23%	2,08%	2	<i>dóna-li-ho</i>	0,00%	0,00%	4,17%	1
	22	31	48	101		21	3	24	48

Ací es veu clarament la supremacia de *dóna-li'l* entre els AVIS tot i que compartit amb *dóna-li-lo*. Els PARES mantenen la proporció, tot i que compensen a favor de la segona forma. En canvi, els VLC ja es decanten clarament cap a la recuperació de la forma tradicional-normativa; els VLV encara accentuen més aquesta tendència. En canvi, els CLV, tot i que mantenen majoritàriament la forma tradicional-normativa, usen sovint l'acastellanada.

Tabulem ara els resultats de les comarques on *se'l* i var. en comptes de *li'l* són tradicionals (Valls del Vinalopó i Baix Vinalopó):

<i>Taula 51</i>	<i>AVIS</i>	<i>PARES</i>	<i>FILLS</i>		<i>Taula 52</i>	<i>VLV</i>	<i>CLV</i>	<i>VLC</i>	
<i>dóna-li'l</i>	0,00%	0,00%	15,73%	14	<i>dóna-li'l</i>	22,22%	16,13%	9,68%	14
<i>dóna-li-lo</i>	0,00%	0,00%	1,12%	1	<i>dóna-li-lo</i>	0,00%	3,23%	0,00%	1
<i>dóna-se-lo</i>	100,00%	100,00%	73,03%	141	<i>dóna-se-lo</i>	70,37%	61,29%	87,10%	65
<i>dóna-se'l</i>	0,00%	0,00%	10,11%	9	<i>dóna-se'l</i>	7,41%	19,35%	3,23%	9
<i>dóna-li-ho</i>	0,00%	0,00%	0,00%	0	<i>dóna-li-ho</i>	0,00%	0,00%	0,00%	0
	36	40	89	165		27	31	31	89

Es tracta de la mateixa tendència que adés però la preferència es decanta sempre a favor de *dóna-se-lo*. Ací la novetat més interessant és la forma híbrida *dóna-se'l*, que és molt comuna ja entre els CLV per no gens inoïda entre els altres infants, sobretot els que van a línia en valencià.

ix. Ús del pronom adverbial N

en tinc

<i>Taula 53</i>	<i>AVIS</i>	<i>PARES</i>	<i>FILLS</i>		<i>Taula 54</i>	<i>VLV</i>	<i>CLV</i>	<i>VLC</i>	
<i>en tinc</i>	100,00%	95,83%	75,14%	302	<i>en tinc</i>	80,95%	42,86%	89,71%	130
<i>tinc</i>	0,00%	4,17%	24,86%	47	<i>tinc</i>	19,05%	57,14%	10,29%	43
	80	96	173	349		63	42	68	173

L'ús del pronom *en* com a partitiu és l'únic entre els AVIS; falla un poc entre els PARES (sobretot els més jòvens) i un poc més entre els VLC; malgrat el contacte amb el sistema normatiu, descendeix entre els VLC i sobretot és precari entre els d'origen castellà. En aquest cas, sembla que fonamentalment l'escolarització no siga tan eficient.

x. Formes d'un verb de la 3a conjugació pura en la 3a persona del singular present de subjuntiu

cusa

El *PEOLC* accepta tant *perda* com *perdi* com a pròpies de l'àmbit general. No considera recomanables formes com *perga*, *pèrdiga*, etc. (per extensió fa el mateix amb *cusa*, *cusi*; *cusga*, *cósiga*, etc.).

La forma tradicional en valencià és, gairebé per antonomàsia, *cusga*, i com a tal l'hem considerada. *Cusa* és la forma innovada normativa; *cosa* o *cossa* són, lògica-

ment, les formes acastellanades on també en trobem una de compromís entre el castellà i la tradicional: *cosga*, la qual incloem ací (només n'hi ha una aparició i pertany al grup CLV); *cosisca* o *cosixca* les considerem com a formes analògiques; per últim, hem agrupat un grapat de variants que anomenarem innovades no normatives com ara *cósiga*, *cosiga*, *cósega*, *cusca*.

<i>Taula 55</i>	<i>AVIS</i>	<i>PARES</i>	<i>FILLS</i>	
normat.	0,00%	0,00%	14,29%	26
tradic.	100,00%	100,00%	70,33%	299
cast.	0,00%	0,00%	2,75%	5
anàlog.	0,00%	0,00%	9,34%	17
modernes	0,00%	0,00%	3,30%	6
	81	90	182	353

<i>Taula 56</i>	<i>VLV</i>	<i>CLV</i>	<i>VLC</i>	
normat.	7,69%	51,22%	0,00%	26
tradic.	78,46%	21,95%	89,47%	128
cast.	0,00%	12,20%	0,00%	5
anàlog.	12,31%	12,20%	5,26%	17
modernes	1,54%	2,44%	5,26%	6
	65	41	76	182

La forma tradicional *cusga* és única entre AVIS i PARES; entre els catalanoparlants amb escolarització no vehiculada en català, també predomina aquesta forma però s'estenen les formes analògiques *cosixca* o *cosisca* i les innovadores de caire vulgar i local. En el grup VLV també predomina aclaparadorament la forma tradicional; les analògiques s'obrin pas compartint un terreny molt minso amb les modernes, a les quals la normativa sembla que sí que posa fre, tant que *cusa* ja aplega prop de 8% de les respostes. El grup castellà varia força: observem que la meitat de les respostes han optat per la forma normativa, com és natural, per ser també la més propera a la morfologia de l'espanyol; la forma tradicional manté vigor; les analògiques i les purament castellanes sumen un quart de les respostes; les modernes no són significatives.

xi. Formes d'un verb de la 2a conjugació en la 3a persona del singular del present de subjuntiu

*perda*²⁴

<i>Taula 57</i>	<i>AVIS</i>	<i>PARES</i>	<i>FILLS</i>	
<i>perda</i>	0,00%	0,00%	16,09%	28
<i>perga</i>	100,00%	100,00%	81,61%	308
<i>perdra</i>	0,00%	0,00%	2,30%	4
	78	88	174	340

<i>Taula 58</i>	<i>VLV</i>	<i>CLV</i>	<i>VLC</i>	
<i>perda</i>	13,79%	35,56%	5,63%	28
<i>perga</i>	86,21%	55,56%	94,37%	142
<i>perdra</i>	0,00%	8,89%	0,00%	4
	58	45	71	174

La tendència és la mateixa que la de l'apartat anterior. Tan sols cal ressaltar la forma *perdra* només existent en el grup CLV que suposa una falta de domini del sistema verbal català, ja siga normatiu, ja siga col·loquial.

(24) Per a les propostes del PEOLC vg. apartat anterior.

xii. Forma de la 3a persona del singular del present de subjuntiu del verb *fer**faça*

El PEOLC només accepta *faça* (i *faci*) com a forma única.

Faça, en aquest cas, coincideix amb el parlar tradicional de tot arreu i amb la normativa; *faja* és la forma que considerem com a innovadora. D'altra banda, *faixga*, *faiga* i *faixca* són considerades ací com a formes modernes. *Faga*, per últim, es tracta d'un castellanisme adaptat.

<i>Taula 59</i>	<i>AVIS</i>	<i>PARES</i>	<i>FILLS</i>	
<i>faça</i>	76,32%	35,87%	37,74%	151
<i>faja</i>	23,68%	52,17%	56,60%	156
modernes	0,00%	11,96%	5,03%	19
cast.	0,00%	0,00%	0,63%	1
	76	92	159	327

<i>Taula 60</i>	<i>VLV</i>	<i>CLV</i>	<i>VLC</i>	
<i>faça</i>	44,44%	57,50%	20,00%	60
<i>faja</i>	53,70%	35,00%	72,31%	90
modernes	1,85%	5,00%	7,69%	8
cast.	0,00%	2,50%	0,00%	1
	54	40	65	159

Com ja hem esmentat adés, la morfologia verbal segueix una tendència molt similar, amb l'única diferència ara que la forma normativa també és tradicional, gràcies a la qual cosa podem observar una major acceptació de la forma entre els jòvens.

xiii. Formes d'un verb de la 1a conjugació en la 1a persona del singular del present d'indicatiu

pense

El PEOLC accepta *canto* com a forma d'àmbit general i *cante* com a d'àmbit restringit.

Tenim en compte en aquest apartat només aquelles comarques on s'ha produït, entre els més jòvens, el procés de velarització d'aquesta persona gramatical (Marina Baixa, Alacantí, Baix Vinalopó).

<i>Taula 61</i>	<i>AVIS</i>	<i>PARES</i>	<i>FILLS</i>	
<i>pense</i>	83,02%	60,34%	76,92%	159
<i>pénsec</i>	16,98%	39,66%	22,12%	55
<i>penso</i>	0,00%	0,00%	0,96%	1
	53	58	104	215

<i>Taula 62</i>	<i>VLV</i>	<i>CLV</i>	<i>VLC</i>	
<i>pense</i>	94,12%	94,29%	42,86%	80
<i>pénsec</i>	5,88%	2,86%	57,14%	23
<i>penso</i>	0,00%	2,86%	0,00%	1
	34	35	35	104

La velarització de la primera persona és un procés que comença a prendre força a les comarques del sud: s'estén per tot el Vinalopó entre els jòvens, sobretot a Crevillent, ja se sent al Camp d'Alacant i és ben habitual a la Vila Joiosa.

A les taules observem que es tracta d'un fenomen modern que té poca incidència en els AVIS i es troba molt avançat entre els VLC. En canvi, els grups en línia l'han rebutjat de soca-rel.

xiv. Forma de la 3a persona del singular del present d'indicatiu d'un verb incoatiu

serveix.

El PEOLC considera tant *serveix* com *servix* pròpies de l'àmbit general.

<i>Taula 63</i>	<i>AVIS</i>	<i>PARES</i>	<i>FILLS</i>	
<i>serveix</i>	0,00%	1,05%	18,89%	35
<i>servix</i>	100,00%	98,95%	81,11%	320
	80	95	180	355

<i>Taula 64</i>	<i>VLV</i>	<i>CLV</i>	<i>VLC</i>	
<i>serveix</i>	24,62%	34,09%	4,23%	34
<i>servix</i>	75,38%	65,91%	95,77%	146
	65	44	71	180

Lògicament el grup castellà té més facilitat per a prendre aquesta novetat normativa (formes en *-eix-*) respecte del parlar tradicional (en *-ix-*). Per contra, els més reacs són, a banda de les generacions no jòvens, el grup no escolaritzat en català. Tot i això, l'arrelament de les formes tradicionals valencianes en *-ix-* i l'assumpció de la normativa, junt a la relativa promoció d'aquestes formes a l'escola fan que en siga relativament reduïda l'acceptació (només un 19% entres els FILLS).

xv. Forma de la 3a persona del singular del present de subjuntiu d'un verb incoatiu

servezca

El PEOLC admet *serveixi* i *servisca* dins l'àmbit general. *Servezca* la considera de l'àmbit restringit (parlars valencians) però en registres molt formals.

Tant *servezca* com *serveixca* són considerades ara formes pròpies de la variant estàndard valenciana, tot i que *servisca* o *servixca* també ho són de fet. Així, anomenarem les primeres formes normatives; les segones, formes tradicionals (encara que reforçades pel doblet normatiu). *Sirva* i *servixa*²⁵ són etiquetades com a acastellanades. Descartem la forma *servixga*, que només apareix en un individu, significativament del grup VLC.

(25) Considerem *servixa* com a castellanisme perquè es tracta d'una forma anàloga a la del present d'indicatiu *servix* a la qual hom aplica directament les desinències del present de subjuntiu, sense tenir en compte la velar.

Taula 65						Taula 66					
	AVIS	PARES	FILLS	LS			VLV	CLV	VLC	C	
norm.	0,00%	0,00%	20,40%	13,55%	22	2	22,58%	20,69%	1,56%	21	21
trad.	100,00%	98,80%	85,81%	88,88%	294	29	77,42%	75,86%	98,44%	133	33
cast.	0,00%	0,00%	0,65%	0,65%	1	1	0,00%	3,45%	0,00%	1	1
	79	83	155	317	17		62	29	64	155	55

Corroboem la tendència de què parlem en morfologia verbal però afegim una forma híbrida pròpia dels qui encara no ha perfeccionat el domini del català.

xvi. Forma de la 3a persona del plural del pretèrit imperfect de subjuntiu

cantassen

El PEOLC pren *cantassen* com a restringit (en concret de l'àmbit balear) i *cantara* com a restringit (de l'àmbit valencià). Considera de l'àmbit general *cantessin* o *cantessen*.

Taula 65					Taula 66				
	AVIS	PARES	FILLS			VLV	CLV	VLC	
norm.	0,00%	1,20%	13,55%	22	norm.	22,58%	20,69%	1,56%	21
trad.	100,00%	98,80%	85,81%	294	trad.	77,42%	75,86%	98,44%	133
cast.	0,00%	0,00%	0,65%	1	cast.	0,00%	3,45%	0,00%	1
	79	83	155	317		62	29	64	155

La forma que recomana la normativa en l'ús formal només té una mica de vigència entre el grup CLV i segurament es deu tractar de la forma pura castellana que hi coincideix, ja que a alguns d'aquests informants, els hem sentit també *cantasse*.

c. Lèxic

Per últim, hem fet una petita tria lèxica:

platja / plaia
illa / isla
vaixell / barco / barc
tauró / tiburó
papallona / paloma, -eta / maripossa / mariposa
maduixa / fresa / fressa
sitara / barandat / envà / tabic / tabique

Taula 69

	AVIS	PARES	FILLS	
<i>platja</i>	34,25%	45,88%	68,87%	168
<i>plaa</i>	65,75%	54,12%	31,13%	141
	73	85	151	309

Taula 70

	VLV	CLV	VLC	
<i>platja</i>	75,93%	92,31%	46,55%	104
<i>plaa</i>	24,07%	7,69%	53,45%	47
	54	39	58	151

Taula 71

	AVIS	PARES	FILLS	
<i>illa</i>	7,04%	24,14%	74,17%	138
<i>isla</i>	92,96%	75,86%	25,83%	171
	71	87	151	309

Taula 72

	VLV	CLV	VLC	
<i>illa</i>	82,46%	83,78%	59,65%	112
<i>isla</i>	17,54%	16,22%	40,35%	39
	57	37	57	151

Taula 73

	AVIS	PARES	FILLS	
<i>tauró</i>	0,00%	6,98%	36,67%	61
<i>tiburó</i>	100,00%	93,02%	63,33%	245
	70	86	150	306

Taula 74

	VLV	CLV	VLC	
<i>tauró</i>	43,86%	66,67%	10,53%	55
<i>tiburó</i>	56,14%	33,33%	89,47%	95
	57	36	57	150

Taula 75

	AVIS	PARES	FILLS	
<i>vaixell</i>	0,00%	5,75%	50,63%	85
<i>barco</i>	100,00%	91,95%	44,94%	222
<i>barc</i>	0,00%	2,30%	4,43%	9
	71	87	158	316

Taula 76

	VLV	CLV	VLC	
<i>vaixell</i>	62,90%	84,21%	15,52%	80
<i>barco</i>	35,48%	5,26%	81,03%	71
<i>barc</i>	1,61%	10,53%	3,45%	7
	62	38	58	158

Taula 77

	AVIS	PARES	FILLS	
<i>maduixa</i>	0,00%	4,44%	39,19%	62
<i>fresa</i>	86,96%	76,67%	39,19%	187
<i>fressa</i>	13,04%	18,89%	21,62%	58
	69	90	148	307

Taula 78

	VLV	CLV	VLC	
<i>maduixa</i>	42,11%	81,08%	7,41%	58
<i>fresa</i>	49,12%	2,70%	53,70%	58
<i>fressa</i>	8,77%	16,22%	38,89%	32
	57	37	54	148

Taula 79

	AVIS	PARES	FILLS	
<i>paloma,-eta</i>	64,79%	34,09%	4,70%	83
<i>mariposa</i>	9,86%	15,91%	8,05%	33
<i>maripossa</i>	25,35%	50,00%	24,16%	98
<i>papallona</i>	0,00%	0,00%	63,09%	94
	71	88	149	308

Taula 80

	VLV	CLV	VLC	
<i>paloma,-eta</i>	3,57%	0,00%	9,43%	7
<i>mariposa</i>	5,36%	0,00%	16,98%	12
<i>maripossa</i>	8,93%	17,50%	45,28%	36
<i>papallona</i>	82,14%	82,50%	28,30%	94
	56	40	53	149

Taula 81

	AVIS	PARES	FILLS	
<i>trad.</i>	50,00%	21,74%	5,62%	55
<i>envà</i>	0,00%	0,00%	1,12%	1
<i>tabic</i>	50,00%	78,26%	89,89%	169
<i>tabique</i>	0,00%	0,00%	2,25%	2
<i>paret</i>	0,00%	0,00%	1,12%	1
	70	69	89	228

Taula 82

	VLV	CLV	VLC	
<i>trad.</i>	6,67%	0,00%	8,57%	5
<i>envà</i>	3,33%	0,00%	0,00%	1
<i>tabic</i>	83,33%	95,83%	91,43%	80
<i>tabique</i>	3,33%	4,17%	0,00%	2
<i>paret</i>	3,33%	0,00%	0,00%	1
	30	24	35	89

Segons l'índex de freqüència del mot en l'àmbit escolar, així serà d'acceptada i introduïda (o reintroduïda) la forma normativa, que serà encara més sovintejada i reforçada depenent de l'existència o no del mot en la parla tradicional. *Illa* és el mot més enfortit entre els FILLS (amb un 74% de les respostes) seguit, segons el tant per cent, per *platja* (69%) –aquests dos amb el reforç del parlar col·loquial en algunes zones–, *papallona* (63%) sense reforç col·loquial però amb un índex d'aparició molt elevat en la literatura infantil en general i a l'escola; *vaixell* (51%) prop de *barco* (45%); *maduixa* (39%) que ja comparteix terreny a parts iguals amb *fresa*; *tauró* (37%) menys habitual que *tiburó* (63%); i, per últim, *envà* que s'utilitza molt poc (només el 3'3% i en el grup VLV) enfront de l'adaptació *tabic* (que ronda el 90%); aquesta darrera absència té origen en la poca freqüència del mot en el vocabulari infantil i juvenil i en la manca de suport tradicional; les formes tradicionals (*sitara*, *tapió*, *barandat*) encara tenen una tímida presència en els grups escolars valencianoparlants, amb més incidència en els VLC.

Mostrem, per acabar, totes les formes susceptibles de ser agrupades en els apartats *forma tradicional*, *forma acastellanada* i *forma normativa*; tots els casos són formants de lèxic i morfologia i pertanyen a la totalitat de les comarques. Hi tenim en compte les formes de l'*envà*, la *maduixa*, la *papallona*, *servesca*, *perda*, *anem-nos-en*, *ens n'anem*, *cap a* (trad.: *barandat*, *sitara*, *tapió*; *fresa*;²⁶ *paloma*, *palometa*; *servixca*, *servisca*; *perga*; *ane-mo'n*, *ane-mo-ne*, *anem-se'n*; *mo n'anem*, *se n'anem*; *cab a*, *cav a*, *pac a*, *devés a*, *volta a*; cast.: *tabic*, *tabique*; *fressa*; *maripossa*, *mariposa*; *servixa*, *sirva*; *perdra*; *anem-nos*; *ens anem*, *nos anem*; *p'a*; norm.: *envà*; *papallona*; *maduixa*; *servesca*; *perda*; *anem-nos-en*; *ens n'anem*, *ens en anem*; *cap a*):

Taula 83					Taula 84				
	AVIS	PARES	FILLS			VLV	CLV	VLC	
trad.	83,16%	73,75%	52,35%	1623	trad.	52,27%	27,09%	68,43%	634
cast.	16,33%	24,04%	18,91%	488	cast.	12,27%	27,09%	19,92%	229
norm.	0,51%	2,21%	28,74%	366	norm.	35,45%	45,82%	11,65%	348
	588	678	1211	2477		440	299	472	1211

Observem que les formes tradicionals perden punts a pas de gegant en l'ordenació A-E, amb una baixada absoluta d'uns cinquanta-quatre punts entre els AVIS i els CLV; cal destacar el descens també tant en el grup de VLC (amb només quinze de baixada respecte dels AVIS) com del de VLV (amb trenta de diferència). Els castellanismes, en canvi, descendeixen en el grups dels infants, tot i que lògicament no ho fan tant entre els castellanoparlants. Ara bé, les innovacions normatives que amb només dos punts ja existeixen entre els PARES pateixen un augment considerable amb un èxit remarcable entre el grup de castellanoparlants.

(26) Tot i que *fresa* és un castellanisme evident, és la forma tradicional –l'estat dialectal rebut sincrònic– de tota la zona que estudiem, en contraposició a *fressa*, que es perfila com el castellanisme invasor actual.

9. CONCLUSIONS

Mirarem de sistematitzar el nivell d'incidència dels factors que intervenen en la modelació del valencià dels escolars segons els fenòmens lingüístics que hem seleccionat. A les taules següents, exposem de manera ordenada i segons el nostre parer, el grau que cada model pot influir en la realitat de cadascun dels fenòmens seleccionats. Així, cal que hi llegim, per al primer fenomen fonètic, distinció *v/b*: «és possible que la distinció de pronúncia del fonema /v/ entre els escolars siga deguda al model ortogràfic i al model oral del valencià estàndard; no creiem que hi tinga relació amb els models castellans ni amb el model oral oriental. En canvi, el model tradicional del valencià d'aquestes comarques és un factor molt important en aquesta distinció fonètica.»

		<i>Model ortogràfic</i>	<i>model oral estàndard oriental</i>	<i>model oral estàndard valencià</i>	<i>models castellans</i>	<i>models orals valencians tradicionals</i>	VLV	CLV	VLC
<i>betacisme vaca</i>	<i>[v]aca</i>	possible	nul	possible	nul	alt	68%	8%	54%
	<i>[b]aca</i>	nul	possible	possible	alt	nul	32%	92%	46%
<i>d intervocàlica mocador, cadira, agradà, redona</i>	<i>[d]</i>	alt	alt	alt	alt	possible	78%	79%	52%
	<i>ø</i>	nul	nul	baix	baix	alt	22%	21%	48%
<i>e- inicial embut</i>	<i>[e]mbut</i>	alt	baix	possible	alt	nul	84%	97%	71%
	<i>[a]mbut</i>	nul	baix	possible	nul	alt	16%	3%	29%
<i>-a final cosa</i>	<i>cos[a]</i>	alt	baix	alt	alt	possible	73%	85%	60%
	<i>cos[ɛ], [ɔ], [ə]</i>	nul	baix	baix	baix	possible	27%	15%	40%
<i>grup -tl- ametlla</i>	<i>ame[lɪ]a</i>	baix	nul	possible	nul	alt	47%	11%	40%
	<i>ame[dɪ]a</i>	alt	nul	nul	nul	nul	0%	5%	0%
	<i>ame[l]a</i>	nul	nul	baix	nul	alt	42%	65%	30%
	<i>ame[d]a, [ld]</i>	nul	nul	baix	nul	alt	9%	5%	28%
	<i>ame[ʎ]a</i>	baix	alt	nul	nul	nul	2%	3%	0%
	<i>almendra</i>	nul	nul	nul	alt	nul	0%	5%	2%

<i>diftong -[ow]- dijous</i>	[ɔ̃u]	nul	alt	alt	nul	alt	48%	11%	32%
	[áu]	nul	nul	nul	nul	alt	22%	5%	44%
	[éu]	alt	nul	nul	alt	nul	30%	84%	24%
<i>-r final cantar</i>	cant[ár]	alt	nul	alt	alt	alt	83%	97%	59%
	cant[á]	nul	alt	nul	nul	alt	17%	3%	41%
<i>grups -it, -nt molt pont</i>	mo[ít]	alt	nul	alt	nul	alt	57%	51%	57%
	mo[l]	nul	possible	possible	possible	alt	43%	49%	43%
<i>ieisme calla</i>	ca[ʎ]a	baix	possible	possible	nul	alt	19%	0%	20%
	ca[ʝ]a	nul	baix	baix	alt	nul	81%	100%	80%
<i>grup -ix- caixa</i>	ca[ʝ]ʃa	alt	nul	alt	nul	alt	51%	64%	11%
	ca[ʃ]a	nul	alt	baix	nul	alt	47%	36%	82%
	ca[tʃ]a	nul	nul	nul	nul	alt	2%	0%	7%

La taula anterior mostra quins models influeixen en el nivell fonètic dels escolars, o almenys, en els fenòmens fonètics seleccionats per a la nostra anàlisi. Observem com, lògicament, no tots els factors poden incidir de la mateixa manera en cada fenomen: el castellà, per exemple, no pot influir en cap canvi si no hi ha, si més no, un cert paral·lelisme. Comentem-ho cas per cas:

a) El betacisme es mostra bastant clarament com a fenomen molt associat a l'influx del castellà; tot i això, els models orals estàndards, tant orientals com també valencians, podrien reforçar aquesta tendència. Ara bé, el lleuger increment de la pronúncia no betacista entre els VLV ha de tenir el seu origen fonamental en l'ortografia vehiculada per l'escola i, per tant, gràcies a la faena dels mestres. No creiem que hi tinguem un paper fonamental els mitjans de comunicació que fan servir l'estàndard valencià.

b) La diferència notable entre la reintroducció més o menys destacable de la *d* intervocàlica en els VLC i molt important als altres dos grups mostra clarament quin factor hi juga un paper decisiu: l'escola vehiculada en valencià i, per tant, el grau elevat d'exposició a la normativa i a l'ortografia. El contacte amb el castellà no crea diferència entre ambdós grups escolars que fan classes en valencià, tot i que en l'augment general de tots tres grups sí que creiem que hi tinga un influx sensible.

c) La reintroducció d'*embut* enfront del tradicional *ambut*, té la mateixa explicació que la reintroducció de la *d* intervocàlica: l'ortografia i, ací més encara, el paral·lelisme amb el castellà. De nou els models orals estàndards creiem que no hi juguen un paper fonamental.

d) Per a la diferent pronúncia de la *a* final, remetem a la mateixa explicació que *embut*, amb el reforç afegit de ser també aquesta, la de la realització de la *a* final com a [a], pronúncia tradicional en moltes localitats valencianes.

e) *Ametla* i les seues variants mostren com és d'important el factor ortogràfic sobretot en el sector castellanoparlant, ja que aquest grup no té un referent oral gaire establert. El contacte amb el model oral i escrit oriental es nota lleugerament en els grups en LV, els quals presenten alguna aparició, encara que escadussera, de formes amb palatal, si bé no geminada (*ame*[ʎ]*a*). També és indicatiu del poder, més o menys relatiu, descastellanitzador o de fre de castellanismes que té la LV sempre que el grup siga valencianoparlant. La pronúncia estàndard valenciana es referma en el grup VLV, segurament gràcies al reforç escolar, però les dificultats articulatòries dels castellanoparlants per a emetre aquest aplec esmorteixen aquesta tendència en el grup CLV.

f) L'augment de les ocurrències de la *o* tancada en el diftong *ou*, es deu clarament a l'influx del castellà, i té més incidència en el grup CLV i no tanta en el grup VLC. La tendència cap a l'obertura en *au*, que ja hem explicat com a fenomen intern del català però encetat per motius externs relacionats amb el castellà, augmenta notablement en el grup VLC, però perd punts ràpidament en els grups en LV. La pronúncia normativa de nou s'incrementa en el grup VLV, corroborant així l'influx, ara no de l'ortografia, sinó del paper dels mestres i dels mitjans de comunicació en català.

g) Els grups vehiculats en valencià reintrodueixen fortament la *-r* final en relació als grups en LC. Ací juguen a favor el castellà i l'ortografia. De nou relativitzem el paper dels mitjans de comunicació, ja que l'absència absoluta d'aquest so final en l'estàndard oriental no sembla que hi faça gaire efecte.

h) Per a la pèrdua/recuperació de la *t* final dels grups *-lt*, *-nt* i la seua peculiar evolució, vg. l'apartat corresponent (8.viii).

i) La semblança dels sons [j] i [ʎ] i l'influx irremeiable del castellà estàndard sembla que són els factors decisius per a la desaparició de la [ʎ]. Ací l'escola i menys els mitjans de comunicació no han produït gaire efecte.

j) Per últim, el creixement de la pronúncia amb diftong [jʃ] mostra clarament l'influx directe de l'ortografia, ja que augmenten espectacularment les ocurrències amb semivocal dels grups vehiculats en valencià respecte al que no ho està. No pot fer-hi res en contra ni a favor el model castellà.

Segons aquests resultats, l'element clau per a la modificació del model tradicional sembla que siga el grau d'exposició de l'infant a l'ortografia. Per tant, en el canvi fonètic l'ortografia és bàsica, ja que hi dóna la pauta de conducta (el cas de *caixa*, les ocurrències de formes purament ortogràfiques d'*ametlla*); per tant, l'escola, com a element de

contacte més important amb l'ortografia, es presenta com a participant directe (es veu en casos com l'augment de *o* oberta al diftong *ou*, la pronúncia de la *v* o de la geminada [ll], on l'ortografia purament no produiria aquests efectes i on cal, doncs, l'ajuda d'un mestre que explique com es pronuncia aquest o aquell altre grafema o aplec ortogràfic). Creiem que és el castellà el segon factor modificador. En cas de conjunció dels dos elements, la modificació és molt important (*d* intervocàlica, *embut*, *cosa*, *cantar*); si només apareix el segon, el canvi també és notable (*ou* amb *o* tancada). Els models orals dels mitjans de comunicació no sembla que tinguen una repercussió molt gran en els canvis fonètics: deuen participar com a factors coadjuvants, encara que en general de manera no gaire perceptible: per exemple en la difusió del betacisme, la reintroducció de la *d* intervocàlica, la pronúncia de la *a* final com a tal, la de la *o* oberta, etc. En canvi, concretament el model oriental no frena gaire la reintroducció de la *r* final o el manteniment de so [ʃ] en comptes de [jʃ]. Possiblement, tot i tenir potencial modificador en general, els nostres mitjans de comunicació no tenen gaire força en la societat com per competir amb els castellans.

Malgrat que els tres grups escolars en bloc manifesten una tendència acusada cap a les formes normatives, també cap a les castellanades o acastellanades i una reducció de les tradicionals, les formes coincidents amb les normatives que encara es practiquen en el model tradicional no es recuperen de manera clara. La distinció entre *v* i *b* passa d'un 96% entre els ancians i un 88% entre els pares a un 48% entre els escolars; el manteniment de la *o* oberta en el diftong *ou* passa d'un 79% i un 61% dels ancians i pares a un 30% als escolars; la distinció entre [ʎ] i [j] va del 98% entre els avis al 71% dels pares i al 13% dels infants. Les altres, que al cap i a la fi són una redistribució de fenòmens catalans ([jʃ] o [ʃ], *r* final pronunciada o no, *t* final agrupada pronunciada o no, pronúncia clara o modificada de la *a* final, pronúncia de *a* o *e* a principi de mot) no ens han de preocupar gaire i només cal que ens hi fixem, si de cas, com a indicadors de la força que té del model castellà encara que en aquests casos modifique, elimine o afegisca sons que no afecten el sistema fonètic català en general. Totes les diferències que observem en els tres grups escolars, si bé existeixen, no són del tot ben marcades. Això indica que l'escolarització en valencià i tot el que aquest fet porta darrere (fonamentalment més contacte amb els mitjans de comunicació en català i una actitud més positiva) no modifica encara substancialment el comportament fonètic d'aquests grups.

Pel que fa a la morfologia:

		<i>Model ortogràfic</i>	<i>model oral estàndard oriental</i>	<i>model oral estàndard valencià</i>	<i>models castellans</i>	<i>models orals valencians tradicionals</i>	VLV	CLV	VLC
<i>article masculí plural, els</i>	<i>els</i>	alt	alt	alt	nul	possible	73%	87%	32%
	<i>es</i>	nul	nul	baix	nul	possible	22%	13%	57%
	<i>les</i>	nul	nul	nul	nul	possible	4%	0%	10%
<i>article femení plural, les</i>	<i>les</i>	alt	alt	alt	baix	alt	92%	91%	76%
	<i>es</i>	nul	nul	nul	nul	alt	8%	9%	24%
<i>pronom demostratiu neutre</i>	<i>açò</i>	alt	nul	alt	nul	possible	64%	50%	27%
	<i>astò</i>	nul	nul	nul	possible	possible	36%	50%	73%
<i>pronom personal 1a p.p. nosaltres</i>	<i>nosaltres</i>	alt	alt	alt	nul	nul	71%	91%	35%
	<i>mosatros i var.</i>	nul	nul	baix	nul	alt	29%	9%	65%
<i>adverbi demostratiu proximitat ací</i>	<i>ací</i>	alt	nul	alt	nul	alt	73%	67%	64%
	<i>aquí</i>	possible	alt	baix	alt	alt	25%	33%	36%
<i>preposició de direcció cap a</i>	<i>cap a</i>	alt	alt	alt	nul	possible	57%	79%	34%
	<i>p'a</i>	nul	nul	nul	alt	alt	12%	14%	18%
	<i>formes tradicionals</i>	nul	nul	baix	nul	alt	31%	7%	48%
<i>anem-nos-en; ens n'anem</i>	<i>anem-nos-en; ens n'anem</i>	alt	alt	alt	nul	nul	23%	22%	5%
	<i>ane-mo'n/ne, anem-se'n; se/mo n'anem</i>	nul	nul	baix	nul	alt	70%	37%	92%
	<i>anem-nas; nos anem</i>	nul	nul	nul	alt	nul	7%	41%	3%
<i>hi ho + verb</i>	<i>hi ho i var.</i>	alt	nul	alt	nul	alt	62%	29%	59%
	<i>s'ho i var.</i>	nul	nul	nul	alt	possible	36%	58%	40%
	<i>se'l</i>	nul	nul	nul	alt	nul	2%	13%	1%
<i>pronom adverbial en</i>	<i>en tinc</i>	alt	alt	alt	nul	alt	81%	43%	90%
	<i>tinc</i>	nul	nul	baix	alt	nul	19%	57%	10%

<i>present de subjuntiu</i> <i>cusa</i>	<i>cusa</i>	alt	nul	alt	nul	nul	8%	51%	0%
	<i>cusga</i>	nul	nul	baix	nul	alt	78%	22%	0%
	<i>cosa, cossa</i>	nul	nul	nul	alt	nul	0%	12%	0%
	<i>cosisca</i>	nul	nul	nul	nul	nul	12%	12%	5%
	<i>cósiga i var.</i>	nul	nul	nul	nul	nul	2%	2%	3%
<i>1a p. present d'indicatiu</i> <i>pense</i>	<i>pense</i>	alt	nul	alt	nul	alt	94%	94%	43%
	<i>pénsec</i>	nul	nul	nul	nul	nul	6%	3%	57%
	<i>penso</i>	possible	baix	baix	alt	nul	0%	3%	0%
<i>3a p. present d'indicatiu</i> <i>verbs incoat.</i>	<i>serveix</i>	possible	alt	possible	nul	nul	25%	34%	4%
	<i>servix</i>	possible	nul	alt	nul	alt	75%	66%	96%
<i>pretèrit imperfet de subjuntiu</i>	<i>cantassen</i>	possible	nul	possible	possible	nul	0%	18%	0%
	<i>cantaren</i>	possible	nul	alt	possible	alt	100%	82%	100%

Al contrari que els fets fonètics on no hi havia unanimitat en el referment o afebliment de segons quins fenòmens i en quins factors hi influïen, la morfologia presenta un panorama més unitari. En general, les diferències entre els grups escolaritzats en valencià i els escolaritzats en castellà s'engrandeixen, a la vegada que aquests darrers es troben més prop (tot i que no hi coincideixen) dels grups de PARES i AVIS. És a dir, que en un registre lingüístic més aïna formal, mentre que la fonètica no és fàcil que es modifique, la morfologia sí que presenta més vulnerabilitat sempre i quan hi haja un contacte continuat amb l'ortografia normativa (o també amb mitjans orals normatius). En canvi, si no es dona aquesta situació, la morfologia es manté relativament estable o evoluciona cap a formes populars divergents (del tipus *cósiga*, *cosisca*, *cusca* etc.). La morfologia és refractària al canvi sempre i quan no hi haja un contacte més o menys continuat amb els models normatius. De tota manera, hi ha formes amb un alt índex de freqüència d'ús que mostren resistència al canvi (*ane-mo'n* o *anem-se'n*, *cusga*, etc.).

Per últim, el nivell lèxic mostra els següents resultats generals:

		Model ortogràfic	model oral estàndard oriental	model oral estàndard valencià	models castellans	models orals valencians tradicionals	VLV	CLV	VLC
platja	platja	alt	alt	alt	nul	baix	76%	92%	47%
	plaja	nul	nul	nul	alt	alt	24%	8%	53%
illa	illa	alt	alt	alt	nul	baix	82%	84%	60%
	isla	nul	nul	nul	alt	alt	18%	16%	40%
tauró	tauró	alt	alt	alt	nul	nul	44%	67%	11%
	dhuró	nul	nul	nul	alt	alt	56%	33%	89%
vaixell	vaixell	alt	alt	alt	nul	nul	63%	84%	16%
	bareo	nul	baix	baix	alt	alt	35%	5%	81%
	bare.	nul	nul	nul	alt	nul	2%	11%	3%
maduixa	maduixa	alt	alt	alt	nul	nul	42%	81%	7%
	fresa	nul	nul	nul	alt	alt	49%	3%	54%
	fressa	nul	nul	nul	alt	nul	9%	16%	39%
preposició de direcció cap a	paloma, -cua	baix	nul	possible	nul	alt	4%	0%	10%
	mariposa	nul	nul	nul	alt	nul	5%	0%	17%
	maripossa	nul	nul	nul	alt	nul	9%	17%	45%
anem·nos·en ens n'anem	barandat, sitara, tapió	nul	nul	possible	nul	alt	7%	0%	9%
	envà	alt	alt	possible	nul	nul	3%	0%	0%
	tabic	nul	nul	possible	alt	possible	83%	96%	91%
	tabique	nul	nul	nul	alt	nul	3%	4%	0%
	paret						3%	0%	0%

Pel que toca al lèxic, observem una permeabilitat molt elevada a les noves formes sempre i quan aquestes tinguen un alt índex de freqüència en l'àmbit escolar, ja siga en textos orals o en textos escrits. Els mots més fàcilment recuperats (gairebé en percentatges que freguen la totalitat en alguns casos) solen ser molt habituals en textos escolars. Per norma general, el grup castellanoparlant accepta ràpidament el mot

estrany i és molt conscient dels castellanismes, per això té tendència sovint a hipercorregir-se (*barc* amb l'11% enfront del 2% dels VLV i del 3% dels VLC). La relativa proximitat del mot en el model de llengua tradicional també pot ajudar a la reinserció. La facilitat de recuperació del nivell lèxic es comprova per la gran diferència que hi ha entre els grups PARES i ANCIANS respecte dels fills amb escolarització no vehiculada en valencià: aquests, malgrat no tenir-hi un contacte molt estès en el temps, presenten el grau d'acceptació més gran de formes innovades normatives respecte dels altres nivells de la llengua.

Finalment, en resum i com a cloenda, assenyalarem que:

a) Hi ha una clara tendència a l'anivellament i de convergència de varietats dialectals. De fet, a les taules núm. 83 i 84, on agrupem tots els casos on es pot observar la distinció mot tradicional / castellanisme / forma normativa, veiem com la forma normativa és numèricament ben significativa, per ordre d'acceptació, CLV seguits dels VLV i tancant el seguit els VLC, els PARES i els AVIS. Cal ser conscients, però, de la proporció que cada grup escolar suposa en la població escolar total valenciana: recordem que l'alumnat escolaritzat en valencià només aplega el 15% del total.

b) Per contra, en general, també hi ha una clara convergència amb el castellà, tendència aquesta sovint més potent que l'anterior. Lògicament els mitjans que la reforcen són més eficaços i l'escola no és suficient per a frenar-la, ni en un registre formal, ni, suposem que molt menys, en un registre informal.

c) La simple implantació del valencià com a assignatura no afecta gaire la llengua dels valencianoparlants i, per tant, no pot fer que s'aconsegueixca que un infant tinga un domini de l'estàndard. En canvi, la vehiculació de l'ensenyament en valencià sí que dóna uns resultats més o menys notables, tot i que el pes social del castellà és marcadament superior al del valencià i, per tant, mentre que aquest no es compense, la tendència cap a l'ús del castellà o cap a la castellanització del valencià serà imparable.

d) La fonètica és el camp més permeable a la castellanització i més refractari a les recomanacions i al compliment de la norma. Potser caldria triar un grapat de fenòmens importants i encetar una campanya escolar de reforçament seriosa, tot considerant les característiques locals de cada comarca o localitat. Així per exemple, potser caldria acceptar en qualsevol parlant d'aquestes comarques, siga quina siga la seua procedència, les pronúncies *ca[iʃ]a* / *ca[ʃ]a*, *[e]spentar* / *[a]spentar*, *posa[r]* / *posa[ø]*, *mol[t]* / *mol[ø]*, etc.; en tot cas, es podria recomanar la forma que coincidisca amb el parlar local. Les *dd* intervocàliques i les assimilacions es corregeixen sense dificultat. Respecte a les obertures de la *o* i de la *e* caldria un ensenyament més acurat en general. Els fenòmens del betacisme i del ieisme no creiem que tinguen una rellevància central en la millora del sistema fonètic català.

e) La morfologia es troba en un terme mitjà d'acceptació, tot i que ací s'estableix una mena d'equilibri entre les formes tradicionals, les normatives i els castellanismes. Fa l'efecte que les innovacions són acceptades però no són adoptades.

f) El lèxic és ràpidament admés per les noves generacions i no causa gens d'estranyesa l'adopció de qualsevol innovació.

g) Comencem a advertir una certa promiscuïtat de formes locals i d'altres procedents de varietats dialectals diferents. Des del punt de vista lèxic ja és evident i sembla que més o menys admés. Però observem què en diu l'IEC: «el fet que, fins i tot en el registre més formal, siguin considerades admissibles un gran nombre de variants, no vol dir de cap manera que se'n pugui fer un ús promiscu. El locutor ha de ser conseqüent i actuar d'acord amb la seua pròpia competència lingüística; això vol dir que no ha de barrejar, per exemple, trets fonètics i morfològics propis dels parlars occidentals amb d'altres propis dels orientals». Constatem, doncs, aquest fet: s'haurà de tallar tan de soca-rel? Creiem que hem de ser ací igualment flexibles, comprensius si més no.

h) Vistes algunes tendències del model de llengua dels escolars, tots els més directament implicats en la tasca normalitzadora de la llengua, i particularment els docents, n'haurien de prendre nota i actuar en conseqüència. Per una banda potser caldria acceptar com a fets irreversibles alguns fenòmens –per exemple, el betacisme, el ieisme, etc.– i per l'altra caldria esmerçar els esforços necessaris per incidir en aquells aspectes que encara són salvables i on la pèrdua de la forma tradicional afectaria més greument la genuïnitat de la llengua. De qualsevol manera, el valencià apitxat, per exemple, té les característiques fonètiques que té, i per això no deixa de ser una forma més de parlar català, i en definitiva tampoc no passa res. Després de tot, a molts ens agradaria que l'ús del valencià es normalitzàs totalment, també a les comarques del sud, segons un model de llengua oral com l'apitxat.

CARLES SEGURA I LLOPES

JOAN J. PONSODA I SANMARTÍN

Universitat d'Alacant

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- ALEGRE, M. (1991) *Dialectologia catalana*, Barcelona, Teide.
- ARNAU, J. (1980) *Escola i contacte de llengües*, Barcelona, Ediciones Ceac.
- BAETENS BEARDSMORE, H. (1989) *Principis bàsics del bilingüisme*, Barcelona, La Magrana.
- BELTRAN I CALVO, V. (1994) *El parlar de Callosa d'en Sarrià i de les valls de Tàrbena i de Guadalest*, València, Generalitat Valenciana / Ajuntament de Callosa d'en Sarrià / Denes.
- BLAS ARROYO, J. L. (1993) *La interferència lingüística en València*, Castelló de la Plana, Publicacions de la Universitat Jaume I.
- BOIX FUSTER, E. (1993) *Triar no és trair*, Barcelona, Edicions 62.
- BROTONS I RICO, V. (1933) «La interferència lingüística en els escolars petrersins», dins *Bitrir*, 16, tom II, Petrer.

- CANO, M. A. i BALDAQUÍ, J. M. (1994) «Competència, ús i actituds lingüístiques dels estudiants de l'Escola de Magisteri d'Alacant. Anàlisi d'una enquesta», *Comunicacions, 1r Simposi del professorat d'educació infantil i primària d'ensenyament en valencià*, València, Conselleria d'Educació i Ciència.
- COLOMINA I CASTANYER, J. (1985) *L'alacantí. Un estudi sobre la variació lingüística*, Alacant, Institut d'Estudis «Juan Gil-Albert».
- (1985b) «El parlar de la Marina Alta», *La Rella*, 4, Elx, pàgs. 37-54.
- (1991) *El valencià de la Marina Baixa*, València, Generalitat Valenciana.
- (1995) *Els valencians i la llengua normativa*, Alacant, Generalitat Valenciana / I. C. «Juan Gil-Albert».
- DUARTE I MONTSERRAT, C. & ALSINA I KEITH, A. (1986) *Gramàtica històrica del català*, Barcelona, Curial.
- FERRANDO, A. *et alii.* (1989) «L'ús del valencià i les actituds lingüístiques dels alumnes de BUP i COU de la ciutat de Castelló de la Plana», *Miscel·lània 89, Estudis del Valencià Actual*, Alcoi-València, Generalitat Valenciana / Marfil.
- GARCIA I ROSSELLÓ, J. & BELTRANI CALVO, V. (1994) *El parlar de Pedreguer*, Pedreguer, Ajuntament de Pedreguer / Institut d'Estudis Comarcals de la Marina Alta.
- GIMENO MENÉNDEZ, F. (1990) *Dialectología y sociolingüística españolas*, Alacant, Universitat d'Alacant.
- HADWIGER, J. (1905) «Sprachgrenzen und Grenzmundarten des Valencianischen», *Zeitschrift für Romanische Philologie*, Tübingen, pàgs. 712-731.
- INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS (1990) *Proposta per a un estàndard oral de la llengua catalana. I. Fonètica*, Barcelona, IEC.
- (1992) *Proposta per a un estàndard oral de la llengua catalana. II. Morfologia*, Barcelona, IEC.
- KREMnitz, G. (1993) *Multilingüisme social*, Barcelona, Edicions 62.
- LACREU, J. (1992) *Manual d'ús de l'estàndard oral*, València, Institut de Filologia Valenciana / Universitat de València.
- (1995) «L'assoliment de la llengua estàndard: problemàtica actual» dins *Passadís. Quadern de lletres*, 13, Benicarló, Associació Cultural Alambor.
- LAMUELA, X. (1984) «Fixació i funcionament de la gramàtica normativa», *Problemàtica de la normativa del català. Actes de les Primeres Jornades d'estudi de la llengua normativa*, Barcelona, PAM.
- LÓPEZ MORALES, H. (1994) *Métodos de investigación lingüística*, Salamanca, Colegio de España.
- MONTROYA I ABAD, B. (1989) *La interferència lingüística al sud valencià*, València, Generalitat Valenciana.
- MONTROYA I ABAD, B. (1996) *Alacant: la llengua interrompuda*, València, Denes Editorial.
- PITARCH, V. (1996) *Control lingüístic o caos*, Alzira, Bromera.

- PONSODA SANMARTÍN, J. (1996) «Variació lingüística, norma i ensenyament de la llengua», *Revista T. E*, 16, Ed. Divisió de Ciències de l'Educació, Universitat de Barcelona.
- ROYO, J. (1994) *La llengua és un mercat*, Barcelona, Edicions 62.
- TURELL JULIÀ, M.T., ed. (1995) *La sociolingüística de la variació*, Barcelona, PPU.
- VENY I CLAR, Joan (1976) «El valencià meridional», *Problemes de Llengua i Literatura Catalanes. Actes del II Col·loqui Internacional sobre el Català (Amsterdam, 1970)*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, pàgs. 145-230.